

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет обліку і аудиту
Кафедра економічної експертизи та аудиту бізнесу

Богуславська Віра Юріївна

МЕТОДИКА АУДИТУ ЗВІТУ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ
ПІДПРИЄМСТВА ТА АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»
освітньо-професійна програма – «Економічна експертиза та аудит
бізнесу»

випускова кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Студентка групи ОЕЕМ-22

Богуславська В.Ю. _____

Дипломну роботу допущено

до захисту

“ ___ ” _____ 2018 р.

Зав. кафедри

к.е.н., доц. Адамик О.В. _____

Тернопіль 2018

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ І АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна природа категорії «грошові кошти» підприємства

Для здійснення своєї діяльності кожен суб'єкт господарювання повинен бути забезпечений адекватним обсягом грошової маси у вигляді надходження виручки від реалізації продукції, товарів (робіт, послуг); отримання дивідендів на вкладений капітал; одержання тимчасових запозичень коштів і т.д. Отже, діяльність підприємства у всій своїй багатоаспектності є об'єктивною ознакою появи грошових коштів. Історії відомі випадки побудови економіки без грошей, але нічого із цього не вийшло. Гроші існують так давно, як і сама людська цивілізація і їх неможливо відмінити, або заборонити. Їх слід використовувати в інтересах суспільного прогресу.

Прикладний характер аудиту, економічного аналізу, обліку, як окремих економічних наук, передбачає чіткість, логічність формулювання економічних категорій та єдність їх інтерпретації. У зв'язку з цим важливим є розгляд понять «гроші», «грошові кошти», «грошові потоки».

В економічній літературі існує ряд визначень категорій «гроші» та «грошові кошти». Гроші є єдиним, визнаним усіма, засобом обміну. Вони є специфічним універсальним товаром, що є еквівалентом вартості інших товарів. Єдність таких властивостей грошей як: загальна обмінюваність; кристалізація мінової вартості; матеріалізація загального робочого часу виражають їх сутність [26; 42]. А. Мазаракі виділяє філософську сторону грошей, акцентуючи увагу на тому, що вони є початком будь-якого економічного процесу [59].

Гроші є специфічним товаром, який виконує роль загального еквівалента і має властивість обмінюватися на будь-який інший товар.

Ряд відомих економістів вважають за потрібне не давати наукового визначення цій категорії, а концентрують увагу на вивченні функцій грошей (міра вартості, засіб обігу, засіб платежу, засіб формування багатства чи нагромадження, світові гроші) або дослідженні впливу зміни маси грошей на розвиток економіки [96]. Вони ототожнюють поняття «гроші» із сукупністю виконуваних ними функцій. Як бачимо, категорія «гроші» залишається для економістів досить неоднозначною. У феномені «гроші» поєднуються: суб'єктна функція (функція обігу), об'єктна (функція резервування) та суб'єктно-об'єктна в одній особі (функція виміру вартості, будучи розглянутою з точки зору виробника, який підраховує собівартість своєї продукції, є об'єктною, а з точки зору покупця, котрий оцінює вигідність купівлі, є суб'єктною) [42].

Категорію «гроші» тісно пов'язують із терміном «грошові кошти» [12]. Серед науковців існує дискусія про тотожність чи відмінність даних категорій. Вивчення економічної літератури вказує на те, що наявні дві основні теорії юридична та економічна, які порівнюють сутності понять «гроші» та «грошові кошти».

З точки зору юриспруденції поняття «гроші» визначаються нормами нормативно-правових актів. Так, відповідно до статті 177 Цивільного кодексу України об'єктами цивільних прав є речі, включаючи гроші [118]. Відповідно такими речами є тільки готівкові гроші (банкноти і монети). Закон України «Про Національний банк України» (ст. 35) вказує, що єдиним законним платіжним засобом на території України, який приймають усі фізичні та юридичні особи без будь-яких обмежень на всій території України за всіма видами платежів, а також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для переказів є саме банкноти і монети [35].

Прихильники юридичного тлумачення грошей не відносять до грошей такі категорії як «грошові кошти», «грошові суми», які використовуються у Цивільному кодексі України (ст. 1020, 1030, 1046, 1049, 1051 тощо), оскільки вони не підкреслюють речову (натуральну) природу грошей якими є банкноти

та монети [118]. Гроші безготівкового розрахунку вони розглядають як рух зобов'язань між фінансово-кредитними закладами (банками).

Економічний підхід до тлумачення категорії «гроші» базується на тому що поряд із готівкою (банкноти, монети) є ще й безготівкові гроші, тобто грошові кошти на рахунках і вкладах.

Суть юридичного та економічного розуміння категорії «гроші» показано на рис.1.1. Вищевикладене свідчить, що вести мову про ідентичність категорій «гроші» і «грошові кошти» доволі складно саме через певну невизначеність першої з них.

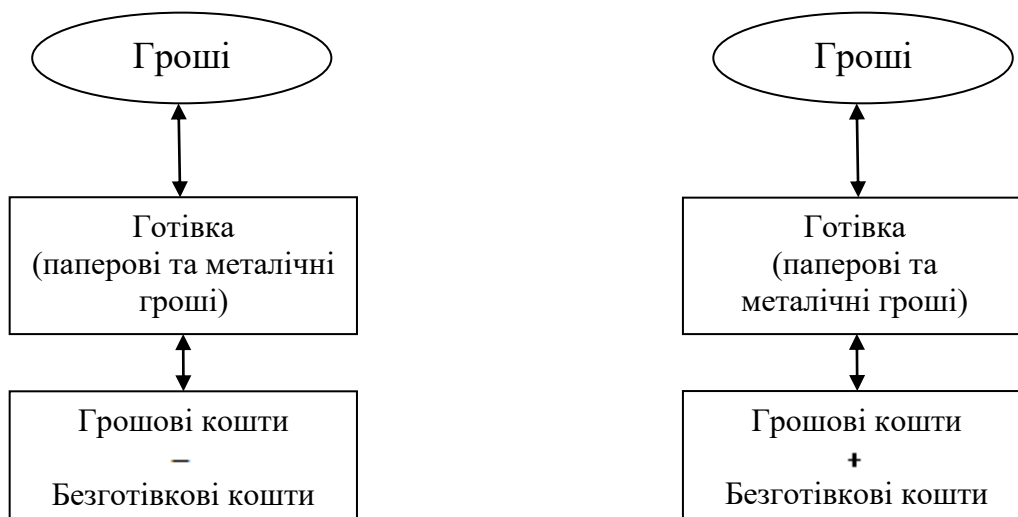

Рис 1.1. Юридичний та економічний підходи до тлумачення категорії «гроші» [12; 35;118].

Вивчення економічної літератури дає підстави стверджувати, що існує дуже важлива характеристика грошей, яка має вагоме значення для розуміння суті грошових коштів – це їх ліквідність.

Саме ліквідність є тією ознакою, що відрізняє гроші від інших видів активів підприємства, і саме вона, є тим основним критерієм віднесення активу до грошових коштів. Так, І.Т. Балабанов, Н.А. Савинська зазначають, що головною властивістю грошей є їх ліквідність [3]. Ліквідність грошей це їх здатність брати участь у придбанні товару або інших благ.

Грошові кошти є абсолютно ліквідними активами, оскільки для них характерними є [96]:

- абсолютна оборотність в інші види товарів (робіт, послуг), тобто здатність грошових коштів перетворюватися в будь-який момент в іншу споживчу форму;
- абсолютна стійкість за своєю економічною цінністю;
- відсутність будь-яких операційних витрат при проведенні розрахункових операцій;
- володіння властивістю абсолютної подільності і мобільності.

Отже, ліквідність грошових коштів є максимально можливою, а тривалість періоду трансформації для них є рівною нулю.

Для забезпечення життєздатності і динамічного розвитку кожного економічного суб'єкта його грошові кошти, перебувають у постійному русі. У процесі кругообігу і пройшовши через нього їх обсяг збільшується. Процес зростання вартості, отримання надбавки (доданої вартості) називається капіталом. Так, гроші, як форма капіталу підприємства, обслуговуючи безперервний процес відтворення, проходять наступні стадії кругообороту (рис 1.2) [93].

Рис. 1. 2.Стадії кругообороту капіталу

На першій стадії, заготівельній, відбувається придбання предметів праці і засобів праці, тобто формування операційних активів (оборотних і необоротних). Капітал змінює свою форму з грошової на матеріальну (продуктивну). На наступній, виробничій стадії, відбувається процес продуктивного споживання предметів і засобів праці та перетворення їх у

готову продукцію. Капітал на цій стадії набуває товарної форми. На останній, збутовій стадії капітал надходить у сферу обігу і після реалізації продукції у грошовій формі знову повертається на підприємство.

Обґрунтування обсягу грошової маси підприємства є важливим завданням облікових та аналітичних працівників підприємства. Без визначення складових, які входять до «грошових коштів», це завдання вирішити неможливо. У додатку (А) наведено визначення категорії «грошові кошти» підприємства і відповідно їх складові.

Порівняння визначень наведених у додатку (А) свідчить, що єдності думок щодо складових грошових коштів немає. Більшість економістів і ми погоджуємося з ними, вважають, що складу грошових коштів входять готівкові гроші, чеки, вклади до запитання. Їх позиція відповідає чинному законодавству, так у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: грошові кошти це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [84]. Ряд дослідників вважають, що до грошових коштів крім вищезазначених складових належать також високоліквідні цінні папери і депозитні вклади [12].

Таким чином, категорія «грошові кошти», яка використовується в обліку, аудиті, аналізі, а також така, що зустрічається в науковій літературі вимагає уточнення, що пов'язано з :

- виокремленням у складі грошових коштів електронних грошей, як платіжного засобу, який зазнає швидкого розвитку в сучасних умовах господарювання;
- уточненням факту включення до грошових коштів лише тих активів, які можна буде використати для проведення розрахунків у будь-який момент.

Доцільно вказати, що відповідно до Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності у «Балансі» (Звіті про фінансовий стан) за статтею «гроші та їх еквіваленти» відображається готівка в касі, гроші на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути вільно використані для поточних операцій, електронні гроші, еквіваленти грошей [88]. Таким чином,

факт появи та розповсюдження електронних грошей є закономірним і законодавчо визнаним.

Електронні гроші, відповідно до [27] є грошовою вартістю, що являє собою вимогу до емітента, яка: зберігається на електронному пристрої; емітується після отримання грошових коштів в розмірі не меншому аніж об'єм прийнятих на себе зобов'язань; приймається в якості засобу платежу не лише емітентом, але й іншими фірмами.

Через те, що «електронні гроші» розроблялись в основному як роздрібний фінансовий продукт, їх часто ототожнюють з банківськими картками, що мають подібний принцип дії. Головна відмінність в економічному сенсі банківської картки від «електронних грошей» полягає у тому, що банківська карта пов'язана із банківським рахунком (рахунком вкладення держателя (у випадку дебетової карти)) і, або позиковим рахунком банку (у випадку кредитної карти), тоді як при здійсненні угод з використанням «електронних грошей» гроші списують з рахунку емітента.

Отже, електронні гроші характеризуються властивостями як традиційної готівки, так і традиційних платіжних інструментів (банківських карт, чеків). З готівкою подібні, оскільки дають можливість провести розрахунки обминувши банківську систему, і з традиційними платіжними інструментами – провести розрахунки у безготівковому порядку через рахунки, відкриті в кредитних установах

Тому, враховуючи вищесказане вважаємо, що електронні гроші є приналежними до категорії «грошові кошти».

Іншою причиною, що вимагає уточнення категорії «грошові кошти», є включення до цієї категорії коштів на рахунках у банках без подальшої конкретизація того, які саме кошти можуть будуть віднесені до грошових. Так, кошти на певних специфічних видах банківських рахунків за своєю суттю не є грошовими. Прикладом є строкові депозитні рахунки, кошти за якими є фінансовими інвестиціями (довгостроковими або поточними) і можуть, за певними критеріями бути віднесені до еквівалентів грошових коштів, а не до

грошових коштів. Також, відповідно до змісту статей балансу, кошти, які не можна використати для операцій протягом одного року, починаючи з дати балансу, або протягом тривалості операційного циклу внаслідок обмежень виключають зі складу оборотних активів та відображають у необоротних. Прикладом можуть бути кошти на рахунках на які накладено арешт, адже суб'єкт господарювання не може їх використати в необхідний момент часу для здійснення своєї діяльності. Ліквідність такого активу є далекою від абсолютної.

Саме тому, можливість використання коштів у будь-який момент часу для досягнення цілей господарської діяльності можна назвати важливою ознакою віднесення їх до категорії «грошові кошти».

Узагальнюючи вищевикладене, вважаємо, що категорія «грошові кошти» це готівка в касі підприємства, електронні гроші, залишки коштів на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути вільно використані економічним суб'єктом протягом будь-якого періоду часу для здійснення господарської діяльності (операцій).

Необхідно зазначити, що поряд із грошовими коштами, є ще поняття «еквіваленти грошових коштів». Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» еквівалентами грошових коштів (грошей) є короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

На думку деяких авторів [70] еквіваленти грошових коштів мають такі властивості: є високоліквідними цінними паперами, високої надійності але низької прибутковості; вільно продаються у будь-який момент без втрат вартості (чи із мінімальною втратою); мають ринкову вартість; купляються як страховий резерв готівки. В [10] зазначається, що еквівалентами грошових коштів, як правило, є інвестиції зі строком погашення не більше трьох місяців від дати придбання. Через це інвестиції в акції інших підприємств, не відносяться до грошових еквівалентів, за винятком тих випадків, коли вони за своєю суттю ідентичні грошовим коштам.

У вітчизняній практиці до еквівалентів грошових коштів відносять вкладення у цінні папери, які можна легко перетворити у гроші (казначейські векселі, ощадні сертифікати, депозитні вклади тощо). Реальним видом еквівалентів грошових коштів є ощадні сертифікати як надійний засіб збереження капіталу в умовах інфляції. Це обумовлено їх короткостроковістю та відповідними відсотками, які за ними сплачуються. Під ним розуміють письмове свідоцтво банку про депонування грошових коштів, яке засвідчує право вкладника на одержання після закінчення встановленого терміну депозиту і відсотків по ньому.

Крім того, еквівалентами грошових коштів можуть бути вкладення в акції. Виходячи з того, що акція – це цінний папір без встановленого терміну обігу, виступити як еквівалент грошових коштів вона може тільки тоді, коли придбана на короткий термін, тобто з метою перепродажу. Це застосовується у тому разі, коли очікується зростання курсової вартості акцій. Для цього можна використовувати акції підприємств, які перебувають у вільному обігу на вторинному ринку.

Облігації також можуть виступати як еквіваленти грошових коштів, якщо вони видані на термін до трьох місяців або придбані незадовго до погашення. В Україні випускаються облігації внутрішніх і зовнішніх державних позик, облігації місцевих позик, облігації підприємств.

Ще одним видом еквівалентів грошових коштів можуть виступати казначейські зобов'язання держави. Ними є цінні папери на пред'явника, які розміщуються виключно на добровільних засадах серед населення, засвідчують внесення їх власниками грошових коштів до бюджету і дають право на одержання фінансового доходу. Як еквіваленти грошових коштів можуть застосовуватись короткострокові казначейські зобов'язання. Рішення про їх випуск приймається Міністерством фінансів України.

Таким чином, еквіваленти грошових коштів є різновидом інвестицій, адже характеризуються високою ліквідністю, мають незначний ризик зміни вартості і приносять хоч невеликий, але досить стабільний прибуток. Можна

сказати, що вони займають проміжне місце між грошовими коштами та фінансовими інвестиціями. З грошовими коштами їх поєднує висока ліквідність, а з фінансовими інвестиціями – можливість одержання інвестиційного прибутку.

1.2 Ідентифікація і типологія грошових потоків

Для успішного розвитку і підтримання фінансової рівноваги підприємству необхідно, щоб частина його господарських засобів знаходилася у грошовій формі та володіла високим рівнем ліквідності. Враховуючи важливість цієї категорії, як об'єкта обліку, аналізу та аудиту актуальними є питання класифікації, оскільки саме в процесі його вирішення можна чітко розставити пріоритети у дослідженні тих чи інших видів грошових коштів на рівні підприємства [49].

На підставі вивчення економічної літератури можна стверджувати, що ознаками, які найбільш часто використовуються для типізації грошових коштів підприємства є їх форма існування та вид валюти [3; 4; 42; 45; 47; 90]. За формою існування грошові кошти групують на готівкові та безготівкові, а за видом валюти: розрізняють грошові кошти у національній валюті та грошові кошти в іноземних валютах (за видами валют).

Під готівкою розуміють паперові гроші, монети, грошові знаки, файли у пам'яті комп'ютера (якщо їх використовують без прямого зв'язку із банківським рахунком). До безготівкових грошових коштів відносять грошові кошти на банківських рахунках, які використовуються для взаємних розрахунків шляхом їх перерахування з одного рахунку на інший.

Грошові кошти у національній валюті – це грошові кошти (готівкові, безготівкові) у валюті певної країни, які знаходяться в обігу на території цієї країни. Грошові кошти в іноземній валюті – грошові кошти (готівкові, безготівкові) що знаходяться в обігу та є законним засобом платежу на території іноземних держав.

Деякі автори в основу класифікації грошових коштів ставлять такі ознаки як призначення коштів та їх місце зберігання [95]. Однак, виникають певні сумніви, чи грошові кошти у підзвітних осіб, у контрагентів (аванси видані) чи кошти вкладені у цінні папери (еквіваленти) можна назвати такими, адже у фінансовому обліку перші визнаються дебіторською заборгованістю, а другі – фінансовими інвестиціями. Еквіваленти грошових коштів, вважаємо, також недоречним відносити до грошових, адже це окрема економічна категорія, яка має специфічні, притаманні лише їй особливості та функції.

Підтримуємо запропоновану О.С. Височаном типізацію грошових коштів, яка є прийнятною для потреб аналізу, аудиту з метою ефективного управління ними (рис.1.3).

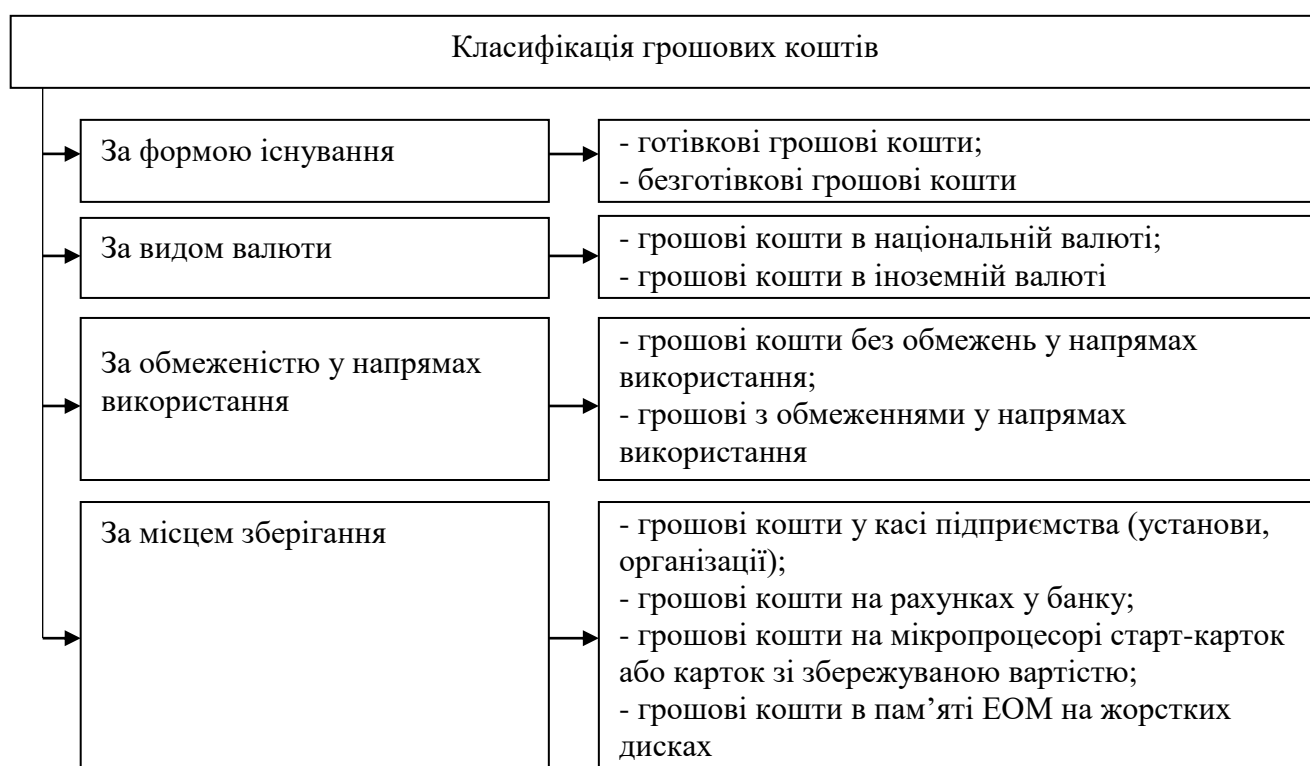

Рис.1.3 Класифікація грошових коштів підприємства [12]

Автор розширив фундаментальні ознаки класифікації (форма існування ; вид валюти) і доповнив їх ще двома допоміжними, які є необхідними для вирішення окремих завдань аналізу, аудиту та контролю [12]. Перша допоміжна ознака – це обмеженість у напрямках використання. За нею виділено дві групи грошових коштів: грошові кошти без обмежень у напрямках використання та

грошові кошти щодо яких існують обмеження у використанні. До першої групи належать грошові кошти на рахунках в банку, які підприємство може без будь-яких обмежень використовувати для здійснення своєї діяльності. До другої групи відносять кошти, які можна використовувати у відповідності до їх цільового призначення (отримані грошові кошти у вигляді цільового фінансування, гуманітарної допомоги, тощо)

Типізація грошових коштів за вказаною ознакою є важливою для фінансового аналізу, зокрема при оцінці фінансової стійкості підприємства. Так, наявність значного обсягу грошових коштів підприємства щодо яких існують обмеження у використанні ще не може свідчити про його високу платоспроможність. Як правило, грошові кошти без обмежень у використанні необхідним засобом забезпечення зобов'язань суб'єкта господарювання.

За другою допоміжною ознакою (місце зберігання) виділено такі види грошових коштів:

- грошові кошти у касі підприємства (установи, організації) у межах встановленого ліміту;
- грошові кошти на рахунках у банку (готівкові грошові кошти, які можуть бути використані власником рахунку у будь-який момент часу);
- грошові кошти на мікропроцесорі смарт-карток або карток зі збережуваною вартістю (різновид «електронних грошей»);
- грошові кошти в пам'яті ЕОМ на жорстких дисках (різновид «електронних грошей», який зберігають у вигляді файлів у пам'яті комп'ютера).

Господарська діяльність нерозривно пов'язана із здійсненням різних операцій, завдяки котрим підприємство отримує грошові кошти або витрачає їх. Переміщення грошових коштів підприємства в часі є безперервним процесом, що і утворює грошовий потік. Під грошовим потоком розуміють сукупність розподілених за часом обсягів надходження та витрачання грошових коштів у процесі господарської діяльності підприємства [33]. Важаємо, що категорії «грошові кошти» та «грошові потоки» є подібними, але не

ідентичними, «грошовий потік» розкриває динамічність господарської діяльності, безперервність потоків надходження та витрачання грошових коштів підприємства. У той же час категорія «грошові кошти» з позиції бухгалтерського обліку враховується на визначену дату. Якщо грошові кошти – це певний відчутний актив, то грошовий потік – це різниця між отриманими і витраченими підприємством грошовими коштами за відповідний період, тобто це рух грошових коштів в результаті господарської діяльності підприємства [42].

Надходження (поступлення) грошових коштів називається позитивним грошовим потоком. Вибуття (витрачання) грошових коштів – негативним грошовим потоком. Різниця між позитивним та негативним грошовими потоками за кожним видом діяльності або за господарською діяльністю організації в цілому називається чистим грошовим потоком. Поняття грошовий потік є узагальнюючим і містить в собі велику кількість різноманітних видів потоків грошових коштів, які виникають в процесі функціонування підприємства.

З метою об'єктивного та всебічного оцінювання грошових потоків підприємства необхідно їх класифікувати за відповідними ознаками. Беручи за основу класифікацію грошових потоків запропоновану І.О. Бланком, у таблиці 1.1 наведено склад класифікаційних ознак та види грошових потоків підприємства, що забезпечує систематизацію, накопичення та розкриття інформації про грошові потоки, саме, для цілей аналізу та аудиту [6; 7].

За видами господарської діяльності розрізняють грошові потоки, що генеруються операційною, інвестиційною та фінансовою діяльностями. Так, грошовий потік за операційною діяльністю характеризує грошові виплати постачальникам сировини і матеріалів; стороннім виконавцям окремих видів послуг, що забезпечують вказану діяльність; заробітної плати персоналу, зайнятого в операційному процесі, а також в управлінні цим процесом; податкових платежів підприємства в бюджети всіх рівнів; інші виплати, пов'язані із здійсненням операційного процесу. Одночасно цей вид грошового

потоків відображає надходження грошових коштів від покупців продукції; від податкових органів в порядку здійснення перерахунку сплачених сум і деякі інші платежі.

Таблиця 1.1

Класифікаційні ознаки та види грошових потоків [6; 7]

Класифікаційні ознаки	Вид грошових потоків
Вид господарської діяльності	Грошовий потік що генерується операційною діяльністю
	Грошовий потік що генерується інвестиційною діяльністю
	Грошовий потік що генерується фінансовою діяльністю
Напрямок діяльності	Поточний грошовий потік
	Майбутній грошовий потік
Масштаб обслуговування господарських процесів	Грошовий потік підприємства в цілому
	Грошовий потік за окремими центрами відповідальності
	Грошовий потік за окремими проектами
	Грошовий потік за окремими господарськими операціями
Спрямованість руху	Позитивний грошовий потік
	Негативний грошовий потік
Метод розрахунку обсягу	Валовий грошовий потік
	Чистий грошовий потік
Передбачуваність	Планований грошовий потік
	Не планований грошовий потік
Залежність від обсягу поступлення та вибуття	Надлишковий грошовий потік
	Оптимальний грошовий потік
	Дефіцитний грошовий потік
Оцінювання в часі	Теперішній грошовий потік
	Майбутній грошовий потік

Грошовий потік за інвестиційною діяльністю характеризує витрачання і надходження грошових коштів, пов'язані із здійсненням реального і фінансового інвестування, продажем основних засобів та нематеріальних активів, ротацією довгострокових фінансових інструментів інвестиційного портфеля та іншими аналогічними потоками грошових коштів, які обслуговують інвестиційну діяльність підприємства;

Грошовий потік за фінансовою діяльністю характеризує надходження і виплати грошових коштів, пов'язані з залученням додаткового акціонерного

або пайового капіталу, одержанням довгострокових і короткострокових кредитів і позик, сплатою в грошовій формі дивідендів і відсотків за вкладками власників і деякі інші грошові потоки, пов'язані із здійсненням зовнішнього фінансування господарської діяльності підприємства.

За наступною ознакою класифікації розрізняють грошові потоки пов'язані із поточною та довгостроковою (інноваційною) діяльностями підприємства. Перший – носить короткостроковий характер і охоплює період від початку надходжень грошових коштів (або виплат) до кінця не більше одного року. Другий – пов'язаний із інноваційною діяльністю (наприклад, довгостроковими кредитами і позиками) і період надходжень грошових коштів (або виплат) є більшим ніж 1 рік [50].

За масштабами обслуговування господарських процесів виділяють такі грошові потоки:

- грошовий потік підприємства в цілому, який є найбільш агрегованим видом грошового потоку, включає в себе всі інші види і обслуговує бізнес в цілому.

- грошовий потік за окремими структурними підрозділами (центрами відповідальності) підприємства. Така диференціація грошового потоку визначає його як самостійний об'єкт контролю та управління в системі організаційно-господарської будови підприємства;

- грошовий потік за окремими господарськими операціями. В системі господарського процесу підприємства такий вид грошового потоку розглядають як первинний об'єкт аналізу та оцінки.

Беручи до уваги напрям руху грошових коштів розрізняють позитивний та негативний грошові потоки. Позитивний грошовий потік характеризує обсяг надходжень грошових коштів на підприємство від усіх видів операцій (іноді використовують термін «притік грошових коштів»). Відповідно, негативний грошовий потік, це обсяг виплат (витрачання) грошових коштів підприємством за всіма видами його операцій (іноді користуються терміном «відтік грошових коштів»). Взаємозв'язок цих потоків є очевидним. Якщо протягом певного

періоду один із вказаних потоків скорочується, то це, швидше за все, спричинить за собою скорочення і іншого його виду. Тому вказані види потоків розглядають як сукупний (єдиний) об'єкт і аналізу та контролю, а відтак управління в цілому.

Відповідно до ознаки «метод розрахунку обсягу» є валовий та чистий грошові потоки. Під валовим грошовим потоком розуміють всю суму надходжень або виплат грошових коштів за відповідний період часу у розрізі окремих інтервалів. Чистий грошовий потік визначають як різницю між позитивним і негативним грошовим потоками (між надходженням і витрачанням грошових коштів) в аналізованому періоді часу в розрізі окремих його інтервалів. Чистий грошовий потік є важливою характеристикою фінансової діяльності підприємства, ознакою фінансової рівноваги та важливим фактором зростання його ринкової вартості[69].

Чистий грошовий потік може мати як позитивне так негативне (від'ємне) значення. Якщо надходження грошових коштів за період значно перевищує реальну потребу підприємства у їх витрачання то це призводить до формування надлишкового грошового потоку. Показником надлишкового грошового потоку є позитивне значення чистого грошового потоку.

Надлишок грошових коштів у підприємства також може мати негативні наслідки. Надлишкова грошова маса, яка не залучена у виробничо-комерційний оборот, не приносить доходу. Крім того, на реальну вартість грошей впливають інфляційні процеси, знецінюючи їх у часі.

У випадку, коли надходження грошових коштів значно нижче реальної потреби підприємства щодо їх витрачання то це призводить до виникнення дефіцитного грошового потоку. При цьому сума чистого грошового потоку може бути ще позитивною, але вона не забезпечує всі потреби підприємства щодо витрачання коштів. Негативний чистий грошовий потік однозначно свідчить про їх дефіцит.

Якщо обсяг надходження грошових коштів підприємства за період дорівнює реальній потребі щодо їх витрачання (з врахуванням передбаченої

суми запасу грошових коштів) то можна говорити про оптимальність грошового потоку.

За передбачуваністю формування в аналізованому періоді розрізняють плановані і не плановані грошові потоки. До перших, як правило відносять більшість видів грошових потоків, що генеруються операційною діяльністю підприємства, пов'язані з обслуговуванням фінансового кредиту у всіх його формах і т.п. До других відносять грошові потоки, які важко спланувати (купівля ліцензії франчайзингу; надходження фінансових коштів у порядку безоплатної допомоги і т. п.)

Оцінюючи грошові потоки в часі виділяють теперішній та майбутній їх типи. Теперішній грошовий потік підприємства є єдиною зіставною його величиною, приведеною за вартістю до теперішнього моменту часу. Майбутній грошовий потік характеризує грошовий потік підприємства як єдину зіставну його величину, наведену за вартістю до конкретного майбутнього періоду. часу. Поняття майбутній грошовий потік може використовуватися і як номінальна ідентифікована його величина в майбутньому часі (або у розрізі інтервалів майбутнього періоду), яка служить базою дисконтування з метою приведення до теперішньої вартості [119].

Розглянуті види грошового потоку підприємства відображають зміст концепції оцінки вартості грошей у часі стосовно до господарських операцій підприємства.

Таким чином, з метою правильного трактування, ефективного управління, об'єктивного аудиту, ретельного аналізу необхідною є ідентифікація та зрозуміла, обґрунтована типізація грошових коштів та грошових потоків суб'єкта господарювання, яка передбачає зведення всієї їх сукупності в економічно однорідні групи.

1.3. Значення, завдання і джерела даних аудиту та аналізу грошових коштів підприємства

Будь-який господарюючий суб'єкт слід розглядати як систему, що складається з безлічі різноманітних процесів, які нерозривно пов'язані між собою. При цьому суб'єкт господарювання є відкритим до змін, що відбуваються у його зовнішньому оточенні. Саме такий підхід дозволяє підприємству, управляючи рухом грошових коштів бути найбільш гнучким економічним суб'єктом і найбільш продуктивно використовувати не тільки свої внутрішні ресурси, але й всі зовнішні можливості.

Підприємство, яке бажає грамотно та ефективно управляти грошовими коштами та їх рухом ставить перед собою завдання, щодо примноження їх обсягу, правильного використання та контролю за їх збереженням. Адже від успішного вирішення цих завдань буде залежати фінансовий стан підприємства, рівень його платоспроможності, а відтак своєчасність виплати заробітної плати його персоналу, розрахунків з постачальниками і підрядниками, платежів в бюджет та ін. Якщо проаналізувати, на що і як підприємство витрачає гроші, звідки фінансується його діяльність і які в підсумку результати воно отримує на виході, можна зробити абсолютно конкретний висновок щодо його бізнесу. При цьому відповісти практично на будь-які питання: про ділову активність і стабільність, заглянути в майбутнє і оцінити перспективи всіх учасників економічного процесу, як підприємства, так і його ділових партнерів.

Саме тому кожне підприємство повинно побудувати ефективну систему, контрольно-аналітичного забезпечення управління грошовими коштами, як сукупності окремих підсистем на засадах використання як власного національного досвіду новітніх міжнародних економічних розробок [115]. Відповідно окремою складовою цієї системи є правильний та своєчасний облік грошових коштів та їх еквівалентів на підприємстві. Так, інформація про наявність та рух грошових коштів реєструється в первинних документах та накопичується на рахунках 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші

кошти» (на субрахунку 351 «Еквіваленти грошових коштів»). Після цього, через систему облікових регістрів, вона узагальнюється у фінансовій та управлінській звітності підприємства. Завершується обліковий цикл складанням звіту про рух грошових коштів підприємства [53]. Важливість вказаного звіту, як окремої форми фінансової звітності, підкреслюється необхідністю наявності відповідного обсягу грошових коштів для ефективного функціонування підприємства та грошових еквівалентів як одного із напрямів фінансового інвестування. Облік грошових коштів та їх еквівалентів в системі менеджменту підприємства виконує ряд функцій (організаційну, кількісного відображення та якісної характеристики; контрольну; забезпечувальну; зворотного зв'язку; рекомендаційну) [12]. Серед цих функцій важливою є контрольна, зміст якої полягає: у попередженні негативних результатів діяльності підприємства (крадіжок, шахрайства, змов та ін.); повсякденному контролю за наявністю та збереженням грошових коштів, еквівалентів грошових коштів у формі цінних паперів в касі підприємства та інших місцях; здійсненні контролю за розрахунково-платіжною і касовою дисциплінами, зокрема контроль за своєчасністю повернення в банк суми, не використаної за призначенням у відповідності із визначеним лімітом; контролі за використанням грошових коштів згідно цільового призначення; контролі за своєчасністю розрахунків (як у готівковій так і в безготівковій формах) з постачальниками, покупцями, бюджетом, банками та іншими фінансовими установами, органами соціального страхування, працівниками, тощо.

Саме підтримка належної організації аудиту є ключовим фактором зниження ризику крадіжок грошових коштів підприємства. Можна назвати два позитивних моменти від здійснення аудиту грошових коштів: унеможливлення їх викрадення та упевненість у обґрунтованому управлінні рухом грошових коштів з метою максимізації вигоди.

Існування високоефективної системи аудиту є підґрунтям дотримання принципів контролю за надходженням та витрачанням грошових коштів [10], суть яких відображена у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Принципи контролю за грошовими надходженнями та витратами

Принципи	Контроль над	
	грошовими надходженнями	грошовими витрачаннями
1	2	3
Встановлення відповідальності	Лише визначені особи (касири) мають санкціонований доступ до отримання грошових коштів	Лише визначені особи (касири) мають дозвіл підписувати чеки
Розподіл обов'язків	Отримують грошові кошти, здійснюють бухгалтерські записи по цих операціях та зберігають грошові кошти різні особи	Санкціонують і здійснюють платежі різні особи; особи, які підписують чеки не мають права здійснювати бухгалтерські записи по цих операціях
Методика документування	Використання авізо по грошових переказах (отриманого, скажімо, поштою), записів в журналах по грошових коштах та депозитних сліпів	Використання наперед пронумерованих чеків, нумерація при цьому повинна бути послідовною; кожен чек повинен мати підтверджуючий рахунок
Фізичний, технічний та електронний контроль	Зберігання готівки в сейфах та банківських сховищах; обмеження доступу до ділянки зберігання; використання касових апаратів	Збереження банківських чеків у сейфах, з обмеженим доступом; друк чеків сум машинним способом лише з використанням чорнил, що не змиваються
Незалежна внутрішня перевірка	Щоденний перерахунок грошової виручки контролером; щоденна звірка касиром загальної грошової виручки із залишками на банківському рахунку	Звірка чеків та рахунків; щомісячне узгодження банківських звітів
Інше	Встановлення зобов'язань осіб, що мають справу з грошовою виручкою; періодичний відпочинок працівників; щоденна здача готівки в банк	Пропечатування рахунків штампом «оплачено»

У свою чергу порушення та недотримання принципів контролю за надходженнями та витрачаннями грошових коштів призводить до різних негативних наслідків. Слід виокремити дві протилежних за своєю суттю причини необхідності постійного контролю наявності та руху грошових коштів підприємства: помилки людей – причини: недбалість, втома, помилкові судження; шахрайство – нехтування засобами контролю з метою особистого збагачення.

Метою аудиту грошових коштів є встановлення достовірності даних щодо їх наявності та руху, повноти та своєчасності відображення інформації в

первинних документах та зведених облікових регістрах, правильності ведення обліку грошових коштів та розрахунків згідно з прийнятою обліковою політикою, достовірності відображення їх залишків у звітності підприємства. При цьому Звіт про рух грошових коштів, з однієї сторони є об'єктом аудиту, а з іншої – його інструментом. У процесі здійснення аудиту Звіту про рух грошових коштів вирішуються такі завдання [74]:

- перевіряється дотримання підприємством форми звіту та відповідно вимог що висуваються до порядку його складання;
- перевіряється Звіт про рух грошових коштів на наявність арифметичних помилок;
- з'ясовується відповідність показників даного звіту із показниками відображеними в інших формах фінансової звітності;
- перевіряється правильність групування статей вказаного звіту;
- перевіряється правильність розрахунку чистого руху грошових коштів за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльностями підприємства;
- підтверджується загальна сума руху грошових коштів за всіма видами діяльності у звітному періоді;
- встановлюється факт не включення до звіту внутрішніх змін у складі грошових коштів підприємства (повернення готівки на банківський рахунок, отримання коштів з банку в касу);
- визначається чи у звіті не відображені так звані не грошові операції;
- перевіряється відповідність показників звіту даним Головної книги, обліковим регістрам, первинній документації;
- перевіряється правильність визначення впливу зміни валютних курсів на залишок грошових коштів підприємства;
- перевіряється ведення поточного бухгалтерського обліку грошових коштів та правильність заповнення облікових регістрів;
- переконуються у правильності переведення готівки з іноземної валюти у національну.

Відповідно до вказаних завдань об'єктами аудиту грошових коштів можна назвати:

1). Елементи облікової політики (зокрема, розподіл посадових обов'язків серед працівників та графік документообігу, графік здачі звітів касирів; визначення ліміту каси; порядок проведення інвентаризації грошових коштів).

2). Операції з обліку коштів (грошові кошти на рахунках у банку; грошові кошти в національній валюті; грошові кошти в іноземній валюті; готівка в касі; інші кошти).

3). Записи у первинних та зведених документах, регістрах обліку та у звітності.

4). Інформація про порушення ведення в обліку, нестачі, зловживання, які були підтвердженні перевітками фіскальних органів, висновками аудиторів та постановами правоохоронних органів.

Варто зазначити, що аудитором не тільки висловлюється рівень впевненості щодо перевіреної інформації, але в надаються різні неаудиторські послуги. Серед них консультаційні послуги, які полягають у виокремленні факторів, що чинять негативний вплив на діяльність підприємства. Тому аудитор повинен володіти методами аналізу та вміти аналізувати фінансову звітність та дані про рух грошових коштів. Використання аналітичних процедур в аудиті дозволяє визначати проблемні місця і пропонувати необхідні зміни, які, у свою чергу, підвищують якість управління підприємством.

Основна мета аналізу грошових потоків полягає у виявленні рівня достатності формування грошових коштів підприємства, ефективності їх використання, а також збалансованості позитивного і негативного грошових потоків за обсягом та часом[33].

До основних завдань аналізу руху грошових коштів підприємства можна віднести:

- оцінка обсягів та динаміки грошових потоків підприємства в цілому та за видами діяльності;
- аналіз складу, структури, напрямків руху грошових коштів;

- оцінка оптимальності обсягів грошових потоків підприємства;
- забезпечення ефективності використання грошових коштів підприємства у певному часовому та просторовому вимірі;
- оцінка впливу грошового потоку на майно підприємства;
- підтримання прийняттого рівня платоспроможності та ліквідності, а також попередження формування чи розвитку фінансової кризи;
- скорочення циклу обороту грошових коштів;
- виявлення та визначення впливу різних факторів на формування грошових потоків;
- виявлення невикористаних можливостей щодо поліпшення використання грошових коштів та розробка заходів щодо їх реалізації;

Структурно-логічна модель аналізу грошових потоків є засобом формалізації та структуризації аналітичного процесу, її наведено у таблиці 1.3 [93]. Належна реалізація елементів, наведеної структурно-логічної моделі аналізу грошових потоків підприємства забезпечує досягнення ним поставленої мети.

У таблиці 1.3 на першому класифікаційному рівні економічну інформацію згруповано за ознакою середовища, у якому вона утворюється, тобто на зовнішню та внутрішню. Важливим джерелом нормативної інформації щодо руху грошових коштів є НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», П(С)БО 11 «Зобов'язання» та деякі інші документи [36; 84; 88; 89].

Планова інформація стосовно грошових потоків формується безпосередньо на підприємстві, виходячи зі стратегічних напрямів його розвитку, вимог чинного законодавства та відповідних нормативних документів, і міститься у фінансових планах, бізнес-планах, інвестиційних проектах, кошторисах. Основними джерелами фактографічної інформації щодо грошових потоків є бухгалтерський облік. За напрямками використання

інформація стосовно руху грошових коштів розподіляється на зовнішню, планову та фактографічну.

Таблиця 1.3

Структурно-логічна модель аналізу грошових потоків підприємства

1. Мета і завдання аналізу грошових потоків	
1.1. Мета	1.2. Завдання
1	2
Метою аналізу грошових потоків підприємства є виявлення рівня достатності формування грошових коштів підприємства, ефективності їх використання, а також збалансованості позитивного і негативного грошових потоків за обсягом та часом.	<ul style="list-style-type: none"> - Аналіз джерел утворення грошових коштів - Аналіз напрямів витрачання грошових коштів - Аналіз руху грошових коштів за видами діяльності підприємства - Оцінка оптимальності обсягів грошових потоків підприємства
2. Об'єкти і суб'єкти аналізу грошових потоків	
2.1. Об'єкти	2.1. Суб'єкти
<ul style="list-style-type: none"> - Залишки грошових коштів та їх еквівалентів на певну дату - Надходження грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства - Витрачання грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства - Фактори, що спричинили зміну грошових активів 	<ul style="list-style-type: none"> - Вищі посадові особи підприємства -Аудиторські фірми - Економічні служби підприємства -Аудиторські фірми - Керівники функціональних та структурних підрозділів підприємства -Аудиторські фірми - Власники та акціонери - Зовнішні користувачі інформації
3. Система економічних показників аналізу грошових потоків	
3.1. Абсолютні вартісні показники, джерелом яких є облік	3.2. Відносні показники, які є наслідком аналітичної обробки облікової інформації
<ul style="list-style-type: none"> - Залишки та обороти з надходження і витрачання грошових коштів та їх еквівалентів - Фінансові результати діяльності підприємства - Активи підприємства - Власний капітал і зобов'язання - Абсолютні показники динаміки 	<ul style="list-style-type: none"> - Відносні показники структури активів, власного капіталу та зобов'язань - Відносні показники динаміки <p>Відносні показники інтенсивності процесів: коефіцієнти обороту з надходження і витрачання грошових коштів; коефіцієнт достатності чистого операційного грошового потоку; коефіцієнт ліквідності потоку; коефіцієнт ефективності грошового потоку</p>
4. Інформаційне забезпечення аналізу грошових потоків	
4.1. Зовнішня інформація	4.2. Внутрішня інформація
<ul style="list-style-type: none"> - Правова - Нормативна - Довідкова 	<ul style="list-style-type: none"> - Планова - Фактографічна

Продовження таблиці 1.3

5. Методи обробки первинної (вхідної) інформації	
5.1. Економіко-логічні методи	5.2. Економіко-математичні методи
<ul style="list-style-type: none"> - Групування - Порівняння - Розрахунок відносних показників - Розрахунок середніх показників - Деталізація - Елімінування 	<ul style="list-style-type: none"> - Методи обробки динамічних рядів - Методи регресійно-кореляційного аналізу - Методи моделювання
6. Узагальнення і реалізація результатів аналізу фінансового стану	
6.1. Узагальнення результатів	6.2. Реалізація результатів
<ul style="list-style-type: none"> - Систематизація інформації. - Кількісна оцінка втрачених можливостей збільшення абсолютної величини грошових коштів та прискорення їх оборотності - Кількісна оцінка потенційного збільшення абсолютної величини грошових коштів та прискорення їх оборотності Оцінка вірогідності прогнозованих показників - Розробка багатоваріантних заходів щодо збільшення абсолютної величини грошових коштів та прискорення їх оборотності у майбутньому періоді - Оформлення результатів аналізу і передача їх в управлінські структури для реалізації запропонованих заходів 	<ul style="list-style-type: none"> - Оцінка заходів щодо збільшення абсолютної величини грошових коштів та прискорення їх оборотності - Вибір оптимального варіанту заходів - Прийняття рішення щодо реалізації обраного варіанту заходів - Доведення прийнятого рішення до виконавців - Забезпечення контролю за виконанням прийнятих рішень

Зовнішня, як правило, використовується для оцінки та контролю дотримання чинного законодавства, стандартів бухгалтерського обліку та інших нормативних документів, планова – є базою порівняння для аналізу і контролю виконання планових показників, фактографічна – характеризує залишки, обороти з надходження і витрачання грошових коштів підприємства і використовується в аналізі, аудиті та прогнозуванні.

Методичний інструментарій, який включено до моделі, дозволяє здійснити загальний аналіз грошових потоків, аналіз руху грошових коштів, а також аналіз фінансових коефіцієнтів, що визначають достатність чистого грошового потоку, ліквідність та ефективність грошового потоку підприємства.

Грошові потоки оцінюють за допомогою проведення горизонтального, вертикального, трендового та коефіцієнтного аналізу. Аналітичне дослідження, як правило, проводять у певній послідовності [79].

Так, на першому етапі аналізу вивчають динаміку обсягу формування позитивного грошового потоку підприємства (надходження грошових коштів) у розрізі окремих джерел. При цьому доцільним є зіставлення темпів зростання позитивного грошового потоку з темпами зростання активів, доходу від продажів продукції, з різними показниками прибутку (валового прибутку прибутку від операційної діяльності, чистого прибутку). Особливу увагу приділяють структурі позитивного грошового потоку, а саме співвідношенню внутрішніх (виручки від продажів) і зовнішніх (отриманих позик, кредитів) джерел його формування, виявленню ступеня залежності від зовнішніх надходжень.

На другому етапі вивчають динаміку обсягу негативного грошового потоку підприємства (витрачання грошових коштів), а також його структуру за окремими напрямками витрачання.

На третьому етапі аналізують збалансованість позитивного і негативного грошових потоків за загальним обсягом. Аналіз динаміки чистого грошового потоку дає можливість оцінити результат діяльності підприємства, бо чистий грошовий потік є одним з найважливіших критеріїв її ефективності.

На наступному етапі аналізу досліджують якість чистого грошового потоку, і показники структури джерел його формування. Високий рівень якості чистого грошового потоку характеризується зростанням питомої ваги чистого прибутку, отриманого за рахунок збільшення виручки від реалізації продукції товарів, робіт, послуг зниження їх собівартості. Низький рівень якості має чистий грошовий потік, значна частина надходжень якого отримана за рахунок зростання цін на продукцію, інфляційних процесів, доходів від інших операцій.

На п'ятому етапі проводиться коефіцієнтний аналіз, який передбачає розрахунок необхідних відносних показників, що характеризують ефективність використання грошових коштів підприємства. За допомогою різних

коефіцієнтів здійснюється моделювання факторних систем з метою виявлення та кількісного виміру резервів зростання ефективності управління грошовими потоками.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЗВІТУ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ

2.1. Загальні положення та мета складання звіту про рух грошових коштів

Безперервний кругообіг коштів як в межах окремого підприємства, так і в масштабах економіки в цілому є об'єктивною умовою їх життєдіяльності. Складовою цього кругообігу виступають грошові надходження і грошові витрати суб'єктів господарювання. Грошовий обіг відображає відносини між учасниками процесу виробництва, розподілу, обміну та споживання, а тому має свої специфічні можливості впливати на хід та результати господарської діяльності підприємства.

В умовах інтеграції економічних процесів, особлива увага практиків та науковців стала зосереджуватися на понятті «грошовий потік». Пояснюється це тим, що динамічних умовах господарювання потенційний власник повинен дати відповідь на три стратегічних питання [44]:

- якими повинні бути величина та оптимальний склад активів підприємства, що дають змогу досягнути найбільшого добробуту його власників, акціонерів та трудового колективу;

- де знайти джерела фінансування та якою повинна бути їх оптимальна структура;

- як організувати поточне та перспективне управління фінансовою діяльністю, щоб забезпечити платоспроможність та фінансову стійкість підприємства.

Інформація про грошові потоки підприємства відображена у Звіті про рух грошових коштів. Його форму та зміст регламентує НП(С)БО 1 [84]. З одного боку, ця звітна форма має всі властивості, щоб виокремити її з поміж інших: завершеність, комплексність, змістовність тощо. З другого боку, вона є тим елементом, який доповнює Баланс та Звіт про фінансові результати, надаючи їм цілісного інформаційного вигляду. Інформація, яка міститься в Звіті про рух грошових коштів, є важливою з таких причин:

- на її основі здійснюють аналіз можливостей підприємства залучати й використовувати грошові кошти;

-2) фінансова гнучкість як показник спроможності суб'єктом господарювання генерувати значні суми грошових коштів для вчасного реагування на несприятливі зміни кон'юнктури ринку прямо залежить від руху грошових коштів за кілька останніх періодів;

- порівняння грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності дає можливість сформулювати думку про активність підприємства в тій чи іншій сфері бізнесу, а також про правильність обраного основного напрямку господарської діяльності тощо.

- інформація про рух грошових коштів від господарської діяльності об'єктивніше відображає ефективність діяльності підприємства, ніж про чистий прибуток підприємства за звітний період.

У даному Звіті відображають обсяги надходження і вибуття грошових коштів протягом звітного періоду у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, яка пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції (послуг, робіт), забезпечує основну частку доходу і є головною метою створення підприємства. Відповідно, вказаний вид діяльності є основним джерелом формування прибутку підприємства і надходження грошових коштів, які необхідні йому для виконання ключових функцій з виробництва та реалізації продукції рис 2.1.

Інвестиційна діяльність є сукупністю операцій з придбання та продажу тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів. Кожне успішне підприємство, що функціонує в складних економічних умовах, прагне досягнути поставлених цілей шляхом розширення та модернізації своїх виробничих потужностей. Тому, в короткостроковій перспективі, інвестиційна діяльність може спричинити витрачання грошових коштів.

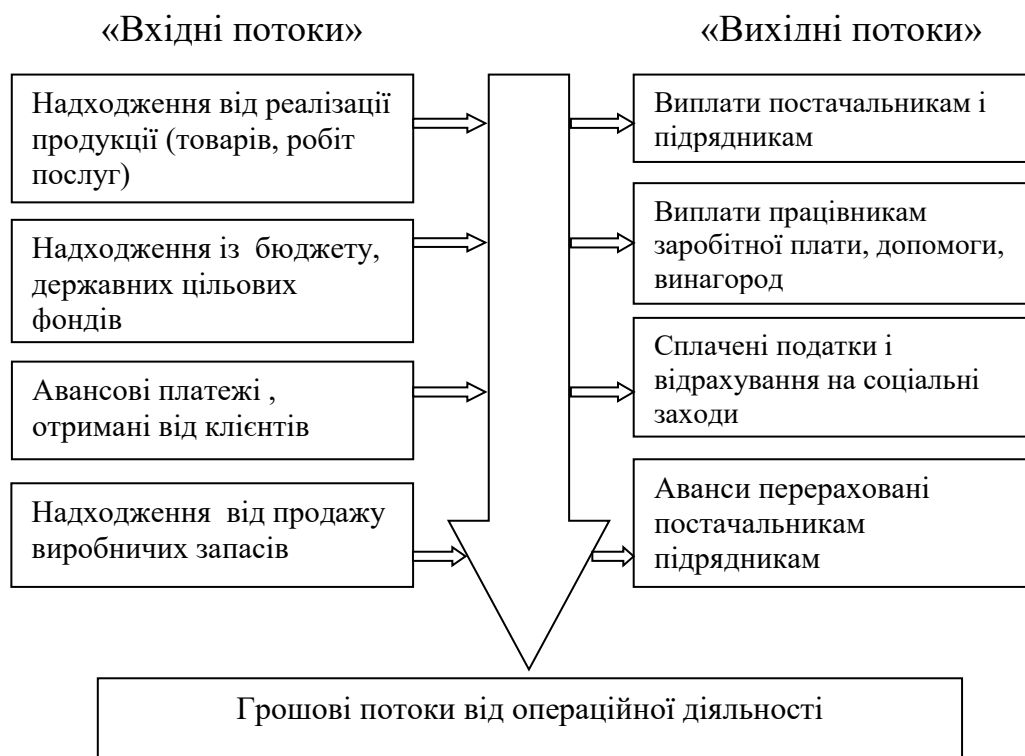

Рис 2.1. Рух грошових коштів від операційної діяльності (складено на основі [84]).

Грошовий потік від інвестиційної діяльності відображений на рис 2.2.

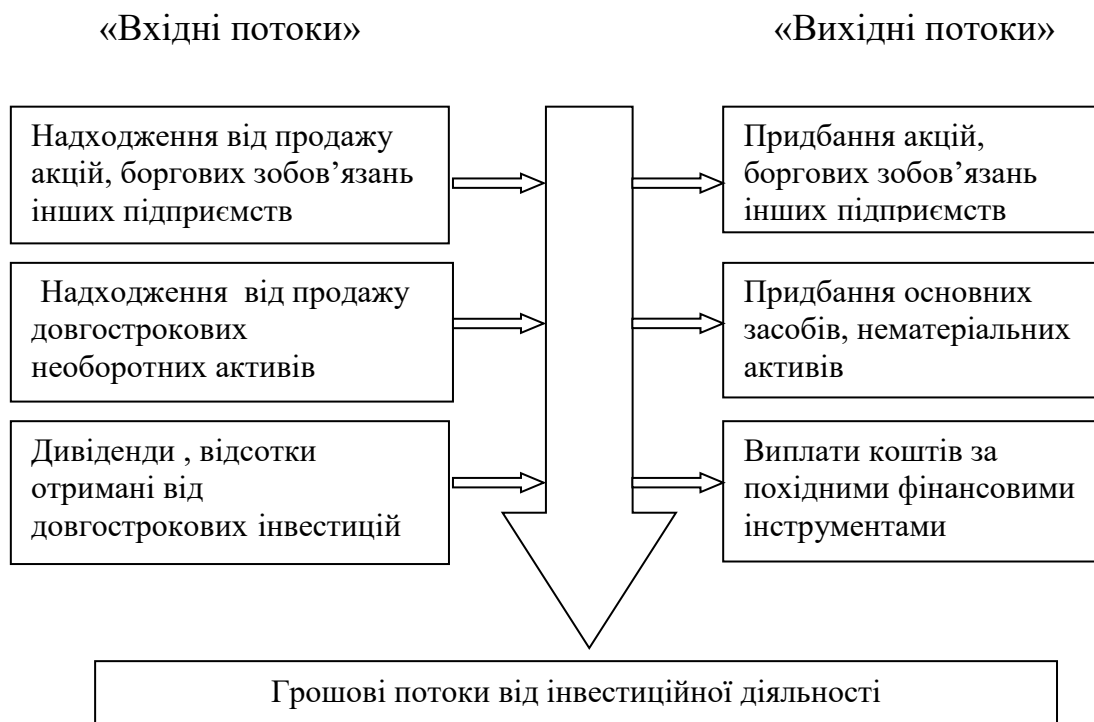

Рис 2.2 Рух грошових коштів від інвестиційної діяльності

Фінансова діяльність підприємства характеризується сукупністю операцій, які призводять до зміни величини та складу власного і позиченого капіталу. Грошовий потік за даним видом діяльності включає надходження грошових коштів за рахунок кредитів, випуску нових акцій, а також витрачання грошових коштів, пов'язане з виплатою боргу за раніше позичені кошти та виплатою дивідендів (рис. 2.3). Характеризуючи досліджувані види грошових потоків, варто звернути увагу на високий ступінь їхнього взаємозв'язку.

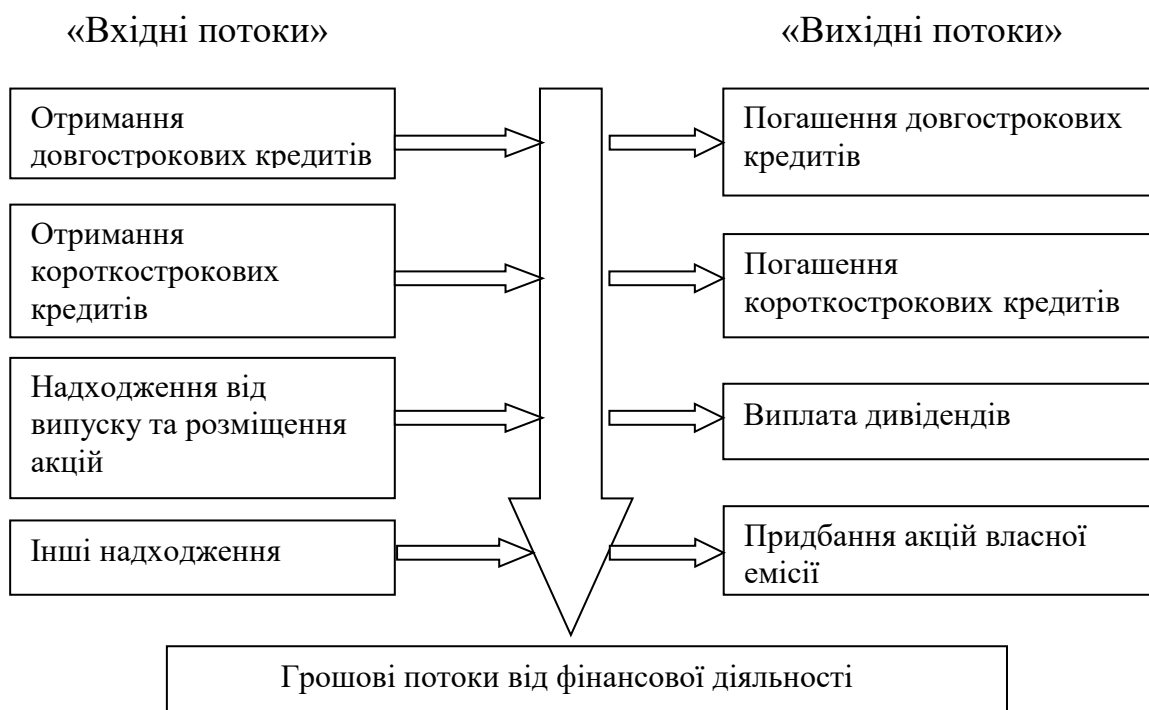

Рис 2.3. Рух грошових коштів від фінансової діяльності (складено на основі [84])

Недостатність обсягів у часі одного з цих потоків обумовлює скорочення обсягів іншого виду потоків. У системі управління грошовими потоками підприємства ці види грошових потоків є комплексним об'єктом аналізу та аудиту.

Звіт про рух грошових коштів доповнює звіт про фінансовий стан (баланс) і звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) підприємства, інформацією щодо змін грошових коштів та їх еквівалентів за звітний період.

На рис 2.4 показано взаємозв'язок показників досліджуваного звіту з

іншими звітними формами.

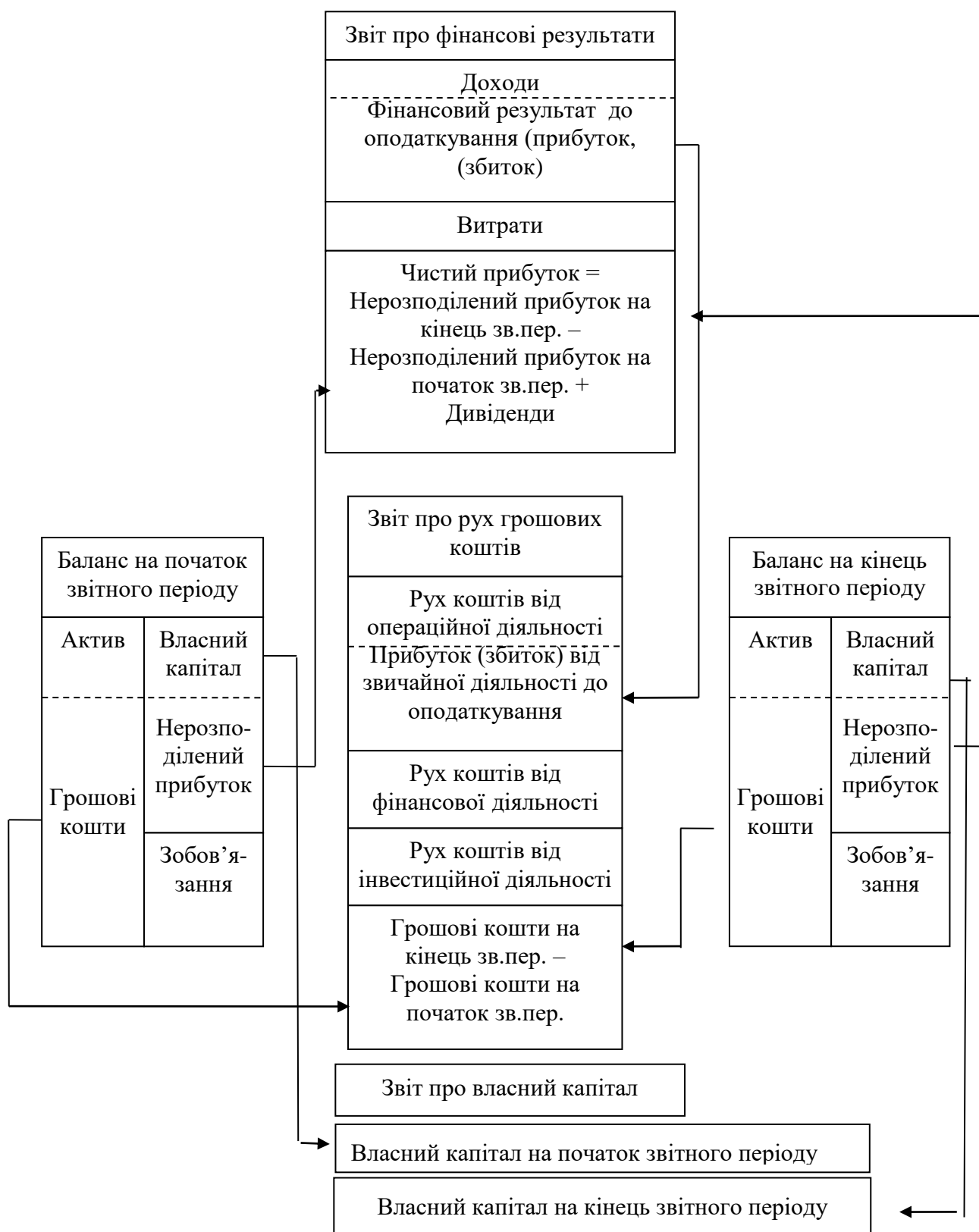

Рис.2.4. Зв'язок Звіту про рух грошових коштів з іншими формами фінансової звітності (складено на основі [84,89])

Якщо Баланс відображає фінансовий стан підприємства на звітну дату,

тобто його дані є статичними, то Звіт про рух грошових коштів характеризує зміни у важливій складовій активів підприємства – грошових коштах та їх еквівалентах, які мали місце між звітними датами.

Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) показує результат, який отримало підприємство за звітний рік – прибуток (збиток), що визначається шляхом порівняння доходів та витрат, відображених в обліку згідно принципу нарахування. У той час, Звіт про рух грошових коштів надає інформацію щодо отриманих доходів та сплачених витрат, що є підставою для розрахунку обсягу чистого грошового прибутку підприємства. Даний Звіт демонструє зміни у величині грошових коштів, що відбулися у процесі господарської діяльності підприємства, в тому числі для отримання прибутку. Крім того, звіт про рух грошових коштів показує зміни і в інших звітних формах, що дає можливість власникам оцінити грошові кошти доступні для здійснення операційної та інвестиційної діяльності підприємства.

При формуванні фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності підприємство може вибрати прямий або непрямий метод складання звіту про рух грошових коштів із застосуванням відповідної форми звіту. Підприємства розгорнуто наводять суми надходжень та видатків коштів, що виникають у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Якщо рух грошових коштів у результаті однієї операції включає суми, які належать до різних видів діяльності, то ці суми наводяться окремо у складі відповідних видів діяльності. Внутрішні зміни у складі грошових коштів до звіту про рух грошових коштів не включаються. Негрошові операції (отримання активів шляхом фінансової оренди, бартерні операції, придбання активів через емісію акцій тощо) не включаються до звіту про рух грошових коштів [84].

Варто вказати, що технологія облікового процесу, спосіб збирання і опрацювання облікових даних на підприємстві є тим важливим чинником, що впливає на вибір методу формування досліджуваного звіту. Прихильники прямого методу стверджують, що саме прямий метод забезпечує можливість

отримання правдивої інформації щодо напрямів надходження і витрачання грошових коштів та їх еквівалентів у зручній для сприйняття формі [102]. Застосування прямого методу, на їх думку, дає можливість оцінити потребу підприємства у грошових коштах, формулювати висновок щодо достатності грошових коштів для поточних платежів; встановлювати зв'язок між загальним доходом і доходом у грошовій формі за звітний період. Прямий метод зазвичай орієнтований на майбутній період і не вимагає складання балансу. Однак, недоліками вказаного методу є значні витрати на формування необхідної інформації.

Прихильники непрямого методу вважають його більш ефективним, а форму звіту наочною, простою та зручною у використанні для аналізу показників діяльності підприємства [121]. Непрямий метод базується на аналізі статей балансу і звіту про фінансові результати. Він показує зв'язок між різними видами діяльності підприємства і встановлює зв'язок між чистим прибутком і змінами в активах підприємства за звітний період. Може бути орієнтований як на майбутній, так і на минулий періоди, і вимагає складання звіту про фінансовий стан (балансу) як на початок, так і на кінець відповідного періоду.

Використання сучасних інформаційних технологій в практиці бухгалтерського обліку забезпечує збір та систематизацію необхідних даних для формування звіту про рух грошових коштів як за прямим, так і непрямим методом. Підприємство має самостійно обрати метод складання звіту грошових коштів (прямий або непрямий) і затвердити його в обліковій політиці.

Відмінності застосування прямого і непрямого методів складання звіту про рух грошових коштів полягають у наступному:

- прямий метод вимагає постійного накопичення даних щодо руху грошових коштів, узагальнення необхідних показників в аналітичному обліку;
- непрямий метод ґрунтується на використанні інформації підготовленої фінансової звітності: звіту про фінансовий стан (балансу) та

звіту про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) підприємства, та незначному використанні первинної інформації (первинних документів, реєстрів аналітичного та синтетичного обліку);

- метод складання звіту про рух грошових коштів визначає порядок заповнення його першого розділу «Рух коштів у результаті операційної діяльності».

Чистий рух коштів від операційної діяльності за прямим методом згідно НП(С)БО 1 показує напрями надходження та витрачання коштів і визначається як різниця між ними (надходження: від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг; від повернення податків і зборів; від цільового фінансування тощо. витрачання: на сплату товарів (робіт, послуг), праці, відрахувань на соціальні заходи, зобов'язань з податків і зборів тощо).

Слід зазначити, що можливими напрямками надходження та витрачання грошових коштів у процесі операційної діяльності відповідно до МСБО 7 можна назвати [64]:

- надходження грошових коштів від продажу товарів та надання послуг;
- надходження грошових коштів від роялті, авторських гонорарів, комісійних та інший дохід;
- виплати грошових коштів постачальникам товарів та послуг;
- виплати грошових коштів працівникам та виплати за їх дорученням;
- надходження і виплати грошових коштів страхової компанії за премії та позови, ануїтети та інші виплати за полісами;
- виплати грошових коштів або компенсація податків на прибуток, якщо вони конкретно не ототожнюються з фінансовою або інвестиційною діяльністю;
- надходження і виплати грошових коштів за контрактами, укладеними для дилерських або торговельних цілей.

Згідно з П(С)БО 1, алгоритм визначення чистого руху коштів від операційної діяльності непрямим методом такий:

- коригування суми прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування за рік за даними звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) на негрошові потоки, причому негрошові витрати додаються, а негрошові доходи – віднімаються;

- додавання сум зменшення оборотних активів;
- віднімання сум збільшення оборотних активів;
- віднімання сум зменшення поточних зобов'язань;
- додавання сум збільшення поточних зобов'язань;
- віднімання сум сплаченого податку на прибуток.

Для розрахунку зміни в оборотних активах та поточних зобов'язаннях порівнюються залишки за відповідними рахунками на кінець і на початок періоду. Виявлений внаслідок такого порівняння приріст оборотних активів або зменшення поточних зобов'язань свідчить про вибуття грошових коштів, а зменшення оборотних активів або зростання поточних зобов'язань є ознакою надходження грошових коштів у результаті операційної діяльності.

Рух коштів унаслідок інвестиційної та фінансової діяльності (відповідно, другий і третій розділи звіту) визначається тільки прямим методом.

Чистий рух грошових коштів за звітний період дорівнює сумі таких статей:

- чистий рух коштів від операційної діяльності;
- чистий рух коштів від інвестиційної діяльності;
- чистий рух коштів від фінансової діяльності

Залишок коштів на кінець року визначається додаванням сум за статтями:

- чистий рух грошових коштів за звітний період;
- залишок на початок звітного періоду;
- вплив змін курсів валют.

Доречно зазначити, що у вітчизняній практиці бухгалтерського обліку відсутні чіткі інструкції щодо порядку визначення впливу зміни валютних курсів на грошові потоки у звіті про рух грошових коштів. Алгоритм

визначення впливу зміни офіційного валютного курсу на рух грошових коштів підприємства повинен базуватися на рекомендаціях МСБО 7 та передбачати узгодження грошових коштів і їх еквівалентів на початок і кінець звітного року[54].

2.2. Методика заповнення та розкриття інформації у Звіті про рух грошових коштів

Звіт про рух грошових коштів подається у складі річної фінансової звітності всіма суб'єктами господарювання окрім банків, бюджетних установ, суб'єктів малого підприємництва, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності (згідно п.2 розділу II НПБО 1). Слід вказати, що Звіт про рух грошових коштів складається тільки у процесі формування річної фінансової звітності, щоквартального складання не передбачено вітчизняним законодавством, що не відповідає рекомендаціям МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність» [64].

Звіт про рух грошових коштів, згідно НП(С)БО 1 містить три розділи:

1. Рух коштів у результаті операційної діяльності.
2. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності.
3. Рух коштів у результаті фінансової діяльності.

Складання Звіту про рух грошових коштів проводиться в наступній послідовності:

- збирається та підготовлюється необхідна інформація;
- визначається рух грошових коштів у результаті операційної діяльності;
- визначається рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності;
- визначається рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності;

- визначається чистий рух грошових коштів за звітний період та їх залишок на кінець року.

Як вже зазначалося, підприємство на свій розсуд обирає спосіб складання звіту про рух грошових коштів за прямим або непрямим методом, застосовуючи відповідну форму звіту (форма № 3-прямий метод), (форма № 3-н- непрямий метод) [37].

Відповідно до методу складання Звіту про рух грошових коштів змінюється порядок заповнення його першого розділу. Форми Звіту про рух грошових коштів відрізняються лише розділом І «Рух грошових коштів в результаті операційної діяльності». Однак, два різні методи заповнення розділу приводять до однакового результату: підсумкові рядки як у формі №3 так і № 3-н є однаковими.

При застосуванні прямого методу (форма № 3) відповідно до П(С)БО 1, чистий рух коштів від операційної діяльності розраховують як різницю між коштами, отриманими внаслідок надходжень (від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг; від повернення податків і зборів, у тому числі податку на додану вартість; від цільового фінансування тощо), і коштами, витраченими на сплату товарів (робіт, послуг), праці, відрахувань на соціальні заходи, зобов'язань з податків і зборів тощо. Джерела інформації та порядок заповнення Звіту про рух грошових коштів прямим методом наведено у додатку Б.

Процес заповнення розділу І «Рух коштів у результаті операційної діяльності» непрямим методом (форма № 3-н) включає таку послідовність робіт) [88; 89]. Насамперед це перенесення показника прибутку (збитку) до оподаткування, відображеного у Звіті про фінансові результати до Звіту про рух грошових коштів (рис. 2.5). Отже, у статті «Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування» (рядок 3500) у графах «Надходження» і «Видаток» показують відповідно прибуток чи збиток до оподаткування за звітний період, наведений у Звіті про фінансові результати з рядка 2290 або 2295.

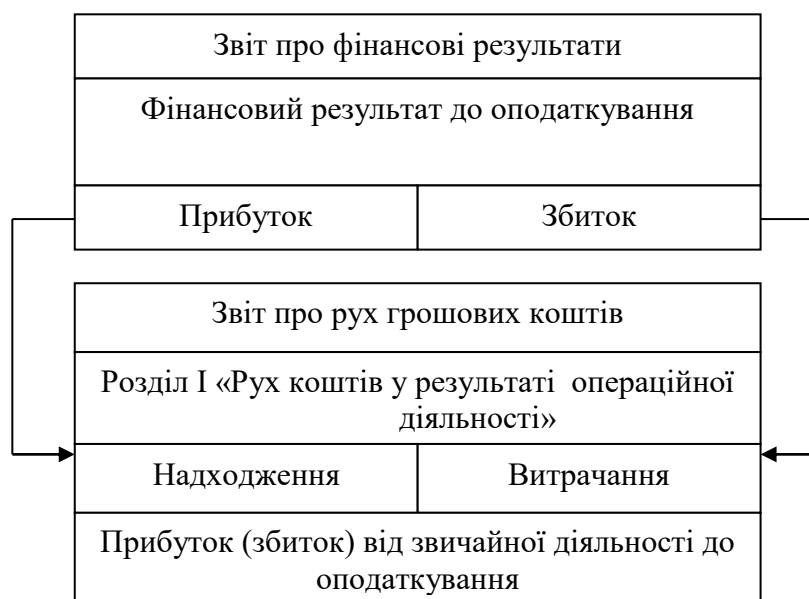

Рис. 2.5. Перенесення прибутку (збитку) до Звіту про рух грошових коштів [88].

Далі – це визначення грошових коштів від операційної діяльності. Алгоритм розрахунку даного показника наведено на рис. 2.6.

Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування за рік коригується на негрошові потоки, причому негрошові витрати додаються, а негрошові доходи – віднімаються.

У статті «Амортизація необоротних активів» (рядок 3505) обліковують амортизаційні відрахування за матеріальними і нематеріальними необоротними активами, нараховані протягом звітного періоду. Він заповнюється за даними показника рядка 2515 форми № 2. Оскільки нарахування амортизації основних засобів і нематеріальних активів є витратами, що зменшили прибуток підприємства, але не призвели до видатку його коштів, суму амортизації слід додати до прибутку, тобто відобразити в графі «Надходження» Звіту.

У статті «Збільшення (зменшення) забезпечень» відображують зміни (в графі «Надходження» – збільшення, а в графі «Видаток» – зменшення) у складі забезпечень наступних витрат і платежів, що не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю.

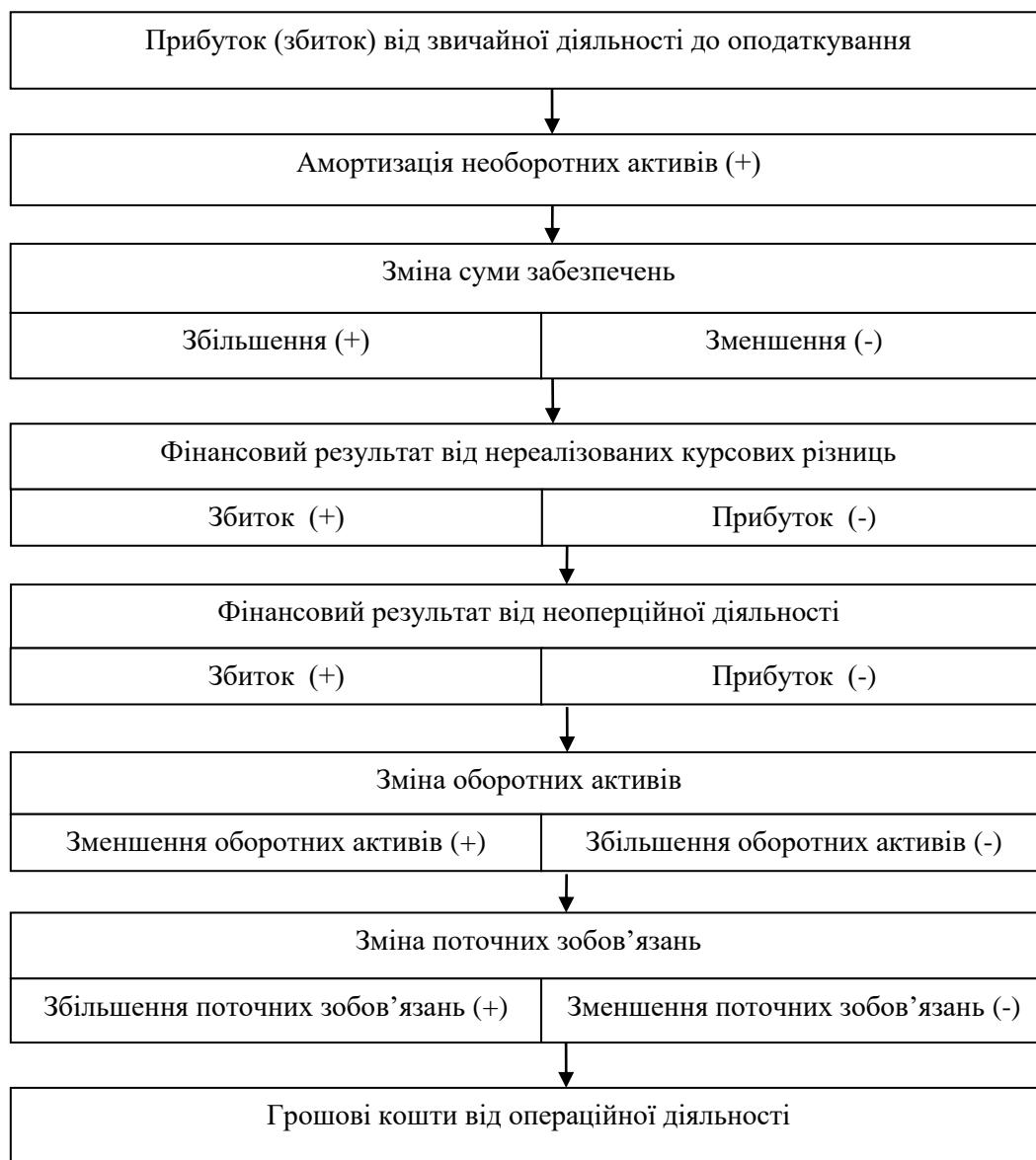

Рис 2.6. Визначення грошових коштів від операційної діяльності [88]

Показник зміни забезпечень визначається як різниця між сумою рядків 1520 та 1660 Балансу на кінець звітного року (графа 4) та сумою цих рядків на початок звітного року (графа 3), якщо там не створено забезпечень для інвестиційної і фінансової діяльності. Під зобов'язання, що виникли у підприємства внаслідок минулих подій (наприклад, відпрацьований працівником час зобов'язує підприємство надати оплачувану відпустку чи у передбачених випадках сплатити кошти за невикористану відпустку), обов'язково створюється забезпечення.

Збільшення забезпечень, що належать до операційної діяльності, призводить до збільшення витрат звітного періоду, які не є видатком грошових коштів. Через це суму збільшення таких забезпечень слід додати до прибутку від звичайної діяльності до оподаткування. У свою чергу суму зменшення зазначених забезпечень треба вираховувати при визначенні руху коштів від операційної діяльності.

У статті «Збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць» відображують збитки у графі «надходження», а у графі «видаток» – прибуток від курсових різниць внаслідок перерахунку грошових коштів та їх еквівалентів в іноземній валюті, що показані у рядку 1165 Балансу.

У статті «Збиток (прибуток) від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій» в графі «Надходження» відображують збиток, у графі «Видаток» – прибуток від володіння (дивіденди, відсотки тощо) та реалізації фінансових інвестицій; продажу основних засобів, нематеріальних активів, а також інших довгострокових активів; інші прибутки та збитки від інвестиційної та фінансової діяльності.

Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування містить прибуток (збиток), отриманий від різних операцій і подій: реалізації продукції, основних засобів, фінансових інвестицій тощо) [88].

Оскільки метою є визначення прибутку саме від операційної діяльності, слід із загального прибутку виключити прибуток від інвестиційної та фінансової діяльності та додати збитки від цих видів діяльності.

Для визначення прибутків і збитків від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій слід ураховувати статті Звіту про фінансові результати: «Дохід від участі в капіталі», «Інші фінансові доходи», «Інші доходи», «інші операційні доходи», «Втрати від участі в капіталі», «Інші витрати» та «Інші операційні витрати». Для визначення цього показника необхідно знайти різницю між сумою показників за рядками 2120, 2200, 2220 і 2240 та сумою показників за рядками 2255, 2270, 2180 Звіту про фінансові результати (графа 4), або навпаки (графа 3).

За статтею «Зменшення (збільшення) оборотних активів» відображують зміни в балансі у статтях оборотних активів (крім статей «Грошові кошти та їхні еквіваленти», «Поточні фінансові інвестиції» та інших статей неопераційних оборотних активів), що відбулись протягом звітного періоду.

Для визначення збільшення або зменшення оборотних активів слід проаналізувати зміни у складі запасів і дебіторської заборгованості. До уваги беруть різницю між гр. 4 та гр. 3 рядка 1195 Балансу, скориговану на суму рядків 1165, 1160 Балансу (з урахуванням певних обмежень)

При цьому треба переконатися, що дебіторська заборгованість за внутрішніми розрахунками, авансами виданими, а також за статтями «Інша поточна заборгованість», «Інші оборотні активи», «Витрати майбутніх періодів» пов'язані саме з операційною діяльністю.

У разі наявності дебіторської заборгованості бюджету за податком на прибуток. її слід виключити зі статті «Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом».

Збільшення дебіторської заборгованості покупців протягом звітного періоду означає, що частина доходу від реалізації не є надходженням грошових коштів. Через це таку суму необхідно вирахувати з прибутку від операційної діяльності. Зменшення дебіторської заборгованості протягом звітного періоду, навпаки, означає, що сума надходження коштів від покупців перевищує виручку від реалізації продукції у звітному періоді. Отже, суму зменшення дебіторської заборгованості слід додати до суми прибутку від операційної діяльності.

У разі збільшення запасів припускають, що вони були придбані за грошові кошти. У зв'язку з цим суму збільшення запасів вираховують з суми прибутку від операційної діяльності. Зменшення запасів протягом звітного періоду свідчить про витрати, які не призвели до видатку грошових коштів. Отже, суму зменшення запасів слід додати до суми операційного прибутку. При цьому треба пам'ятати, що зміна запасів може бути пов'язана з неопераційною діяльністю підприємства. Наприклад, якщо дивіденди були виплачені

продукцією підприємства, на суму такого зменшення запасів не слід зменшувати суму прибутку від операційної діяльності.

У статті «Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань» в графі «Надходження» відображують збільшення, а в графі «Видаток» – зменшення у статтях розділу Балансу «Поточні зобов'язання» (крім статей «Короткострокові кредити банків», «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями», «Поточні зобов'язання по розрахунках з учасниками»), сум зобов'язань за відсотками та інших зобов'язань, не пов'язаних з операційною діяльністю.

Збільшення кредиторської заборгованості протягом звітного періоду означає лише нарахування заборгованості, а не видаток коштів. Отже, суму збільшення кредиторської заборгованості слід додавати до прибутку від операційної діяльності. Водночас зменшення суми кредиторської заборгованості означає, що у звітному періоді було погашено не тільки кредиторську заборгованість, яка виникла (нарахована) в цьому періоді, а й певну частину заборгованості за попередній період. Через це зменшення кредиторської заборгованості слід вираховувати з операційного прибутку

Слід зауважити, що підприємство за бажанням може ввести додаткові статті до вказаного розділу Звіту, але за умови що наведені у них показники є суттєвими та об'єктивно розрахованими. До таких відносять наступні статті: прибуток (збиток) від участі в капіталі; зміна вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю, та дохід (витрати) від первісного визнання; збиток (прибуток) від реалізації необоротних активів, утримуваних для продажу та груп вибуття; збиток (прибуток) від реалізації фінансових інвестицій; фінансові витрати; зменшення (збільшення) витрат майбутніх періодів та ряд інших. Перелік додаткових статей Звіту, їх характеристику та джерела формування показано у додатку Б.

Таким чином, грошові кошти від операційної діяльності розраховують як різницю між сумами надходжень і видатків після коригування прибутку

(збитку) від звичайної діяльності до оподаткування. Тоді алгоритм розрахунку чистого руху грошових коштів від операційної діяльності має вигляд (рис 2.7)

$$\begin{array}{c}
 \boxed{\text{Грошові кошти від операційної діяльності}} \\
 \\
 \text{--} \\
 \boxed{\text{Сплачений податок на прибуток}} \\
 \\
 \text{-} \\
 \boxed{\text{Сплачені відсотки}} \\
 \\
 \text{=} \\
 \boxed{\text{Чистий рух коштів від операційної діяльності}}
 \end{array}$$

Рис. 2.7 Визначення чистого руху коштів від операційної діяльності [88]

За статтею «Сплачений податок на прибуток» показують використання грошових коштів для сплати податку на прибуток, за умови, що вони конкретно не ототожнюються з фінансовою або інвестиційною діяльністю.

У статті «Сплачені відсотки» відображують суми грошових коштів, використаних на сплату відсотків за позиками (крім тих ,що підлягають капіталізації) використаними для операційної діяльності.

В узагальненому вигляді методика визначення руху коштів від операційної діяльності непрямым методом наведено у додатку В.

Другий та третій розділи Звіту про рух грошових коштів складених як прямим так і непрямым методами присвячені результатам інвестиційної та фінансової діяльності.

Надходження або видаток грошових коштів від інвестиційної діяльності визначають на основі аналізу:

- змін у статтях необоротних активів;
- зміни поточних фінансових інвестицій;

- статей Звіту про фінансові результати («Дохід від участі в капіталі», «Інші фінансові доходи», «Інші доходи», «Втрати від участі в капіталі», «Інші витрати»).

Для визначення надходження та видатку грошових коштів у результаті фінансової діяльності слід проаналізувати зміни у статтях Балансу за розділом «Власний капітал» та у статтях, пов'язаних з фінансовою діяльністю, що наведені в розділах Балансу: «Довгострокові зобов'язання і забезпечення», «Поточні зобов'язання і забезпечення» («Короткострокові кредити банків», «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями», тощо.

Методику визначення руху грошових коштів від інвестиційної та фінансової діяльності наведено в додатках Б та В.

Методику визначення чистого руху грошових коштів та узгодження їхніх залишків на початок і кінець року наведено на рис. 2.8

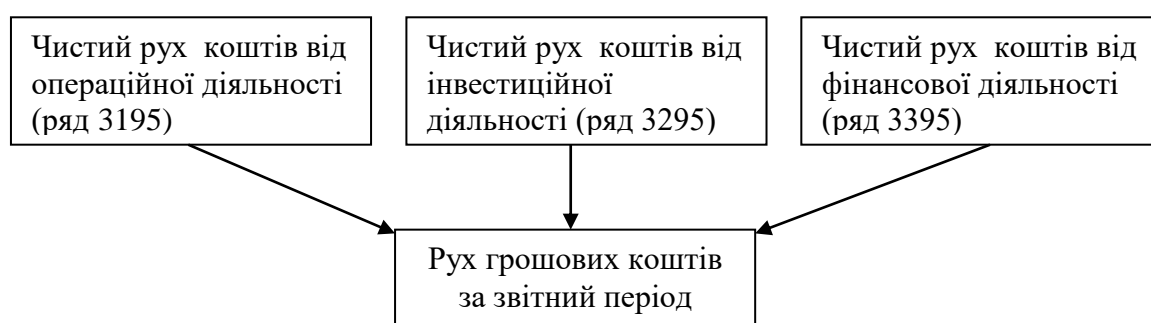

Рис. 2.8 Схема розрахунку чистого грошового потоку за звітний період [88; 89]

І нарешті, заключний етап – найвідповідальніший. Адже він дасть відповідь, чи правильно сформовано показники форми № 3. Правильний розрахунок передбачає рівність, яка відображена на рис. 2.9.

Залишок грошових коштів на кінець року, наведений у рядку 3415 Звіту про рух грошових коштів, має дорівнювати сумі залишків грошових коштів та їх еквівалентів на кінець звітного періоду, наведених у рядку 1165 графи 4 Балансу. Слід відмітити складність процесу перевірки правильності складання цієї форми та взаємоув'язки з іншими формами звітності.

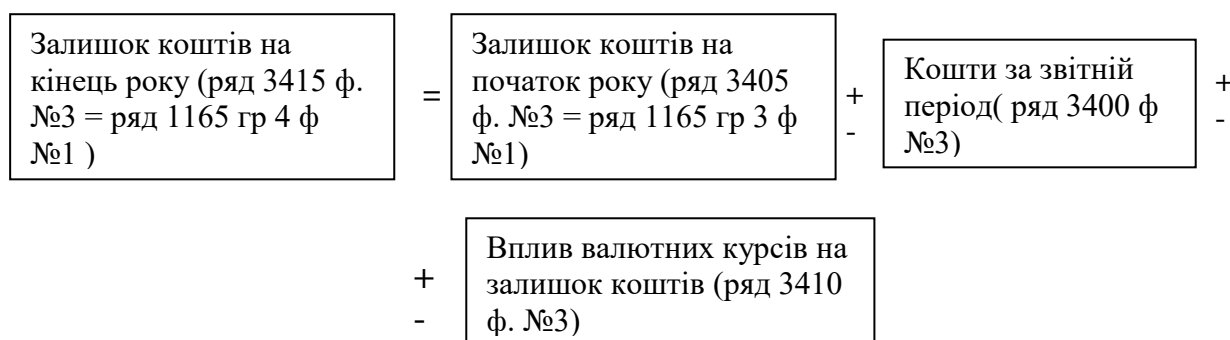

Рис. 2.9 Схема розрахунку залишку коштів на кінець звітної періоду [88,89]

Найбільш трудомісткою ділянкою робіт при заповненні Звіту є визначення руху коштів від операційної діяльності. Особливо важливо правильно розрахувати значення рядків 3550 «Зменшення (збільшення) оборотних активів» і 3560 «Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань». Для взаємоузгодження розрахунку цих показників з даними Балансу, вважаємо за доцільне винести суми заборгованості за субрахунками 373 «Розрахунки за нарахованими доходами», 641 «Розрахунки за податками» (аналітичні рахунки «Податок на прибуток», «Податок з доходів фізичних осіб», «Податок на додану вартість»), 377 «Розрахунки з іншими дебіторами», рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» та інших, які узагальнюють заборгованість і зобов'язання з операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, у примітки до Звіту, виділивши окремими статтями залишки зобов'язань і розрахунків, які виникли у результаті фінансової та інвестиційної діяльності. Внесення такої інформації до Звіту дасть змогу контролювати правильність його складання й одночасно узгоджувати з показниками Балансу (ф. № 1).

2.3 виправлення помилок, відображення змін та впливу інфляції у фінансовій звітності

Порядок виправлення помилок, внесення та розкриття інших змін у фінансовій звітності визначається П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у

фінансових звітах». Це Положення визначає порядок коригування фінансової звітності або розкриття інформації у примітках при виправленні помилок, допущених при складанні фінансових звітів у попередніх періодах; змінах в облікових оцінках і обліковій політиці; розкритті інформації про події, які відбуваються після дати Балансу [81].

Датою балансу є дата, на яку складений баланс підприємства. Такою датою є останній день звітного періоду. Події після дати Балансу – це події, які можуть відбуватися між датою балансу та датою затвердження керівництвом фінансової звітності, підготовленої до оприлюднення і які вплинули або можуть вплинути на фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Виправлення помилок, допущених при складанні фінансових звітів у попередніх періодах, здійснюється коригуванням сальдо нерозподіленого прибутку на початок звітного періоду. Помилки можуть виникати внаслідок арифметичних підрахунків, неправильного застосування принципів обліку або навмисно.

При виправленні помилок важливо відслідковувати вплив допущеної помилки на фінансові результати, суму податку на прибуток, суму нарахованих дивідендів, формування резервного капіталу, розрахунок показника прибутковості акцій. Для виправлення помилки необхідно, перш за все, визначити суму помилки, допущеної у попередні звітні періоди, що призводить до коригування нерозподіленого прибутку на початок звітного періоду. Далі потрібно відобразити суму коригування нерозподіленого прибутку за попередній звітний період у Балансі та Звіті про фінансові результати і обов'язково розкрити інформацію про вплив помилки і коригування у Примітках до фінансової звітності.

Зміна облікових оцінок не спричиняє коригування нерозподіленого прибутку минулого періоду, оскільки вона стосується поточного і майбутніх періодів [36]. Облікова оцінка – попередня оцінка, яка використовується

підприємствами для розподілу витрат і доходів між відповідними звітними періодами.

Результати змін в облікових оцінках потрібно включати до тієї самої статті про фінансові результати, яка застосовується для відображення доходів і витрат, пов'язаних з об'єктом такої оцінки. Якщо зміна облікової оцінки впливає на фінансові результати наступних періодів, то це відображається і в наступних періодах. Внаслідок змін облікової оцінки змінюється сума витрат, а зміст бухгалтерських записів залишається без змін.

Зміна облікової політики можлива, лише якщо змінюються статутні вимоги, вимоги органу, який затверджує Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, або якщо зміни забезпечать достовірне відображення подій або операцій у фінансовій звітності підприємства.

Для відображення змін облікової політики необхідно перш за все чітко визначити, відбулася зміна облікової політики чи облікової оцінки. При цьому слід мати на увазі, що якщо неможливо розмежувати зміну облікової політики та зміну облікової оцінки, то це розглядається і відображається як зміна облікової оцінки. Якщо ж виявиться, що це зміна облікової політики, то необхідно визначити вплив такої зміни в сумі, що відноситься до попереднього і поточного звітних періодів. Далі необхідно визначити вплив зміни облікової політики на фінансовий результат попереднього і звітного періодів; відобразити коригування сальдо нерозподіленого прибутку за попередній період у Балансі і Звіті про фінансові результати та розкрити зміну облікової політики у Примітках до фінансової звітності.

Події після дати Балансу можуть призвести до позитивних чи негативних результатів і вимагати коригування певних статей або розкриття інформації про події у Примітках до фінансової звітності. Залежно від того, які події відбулися після дати Балансу, може виникнути потреба в коригуванні активів і зобов'язань або можливий перерозподіл інформації про такі події у Примітках до фінансової звітності.

Приблизний перелік подій після дати Балансу додається до П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах». Зокрема до них належать наступні події [81]:

- прийняття рішення щодо реорганізації підприємства.
- придбання цілісного майнового комплексу.
- рішення про припинення операцій, які становлять значну частину основної діяльності підприємства.
- знищення (втрата) активів підприємства внаслідок пожежі, аварії, стихійного лиха або іншої надзвичайної події.
- прийняття рішення щодо емісії цінних паперів.
- непрогнозовані зміни індексів цін і валютних курсів.
- укладення контрактів щодо значних капітальних і фінансових інвестицій.
- прийняття законодавчих актів, які впливають на діяльність підприємства.
- дивіденди за звітний період оголошені підприємством після дати балансу.

За значного рівня інфляції в державі, звітність про результати операційної діяльності та фінансовий стан у національній валюті без її перерахунку не є корисною. Тому виникає необхідність здійснення перерахунку показників фінансової звітності. А саме, показники відображені у річній фінансовій звітності підприємства підлягають коригуванню шляхом застосування коефіцієнта коригування за наявності в економічному середовищі наступних факторів [86]:

- переважна більшість населення зберігає свої заощадження у формі немонетарних активів або у відносно стабільній іноземній валюті;
- продаж і придбання активів на умовах відстрочення платежу здійснюються за цінами, що компенсують очікувані втрати купівельної спроможності грошей протягом періоду відстрочення платежу;
- процентні ставки, заробітна плата та ціни індексуються згідно з індексом цін;

- досягнення значення кумулятивного приросту інфляції 100 % та більше.

Таким чином, згідно із наказом Міністерства фінансів України [86] національні критерії коригування фінансової звітності приводяться у відповідність до критеріїв передбачених міжнародною практикою – МСФЗ 3 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції». Зокрема, підприємство визначатиме необхідність коригування показників фінансової звітності на індекс інфляції не тільки при його високому значенні, але й з огляду на оцінку загальних тенденцій наближених до гіперінфляційної економіки (тобто виходячи із підвищення або зниження доходів населення, цін, відсоткових ставок тощо)

Відповідно до вказаних факторів та тенденцій, економічний суб'єкт може прийняти одне із двох рішень – перераховувати фінансову звітність, або не перераховувати у зв'язку із гіперінфляцією. Адже, крім кількісного показника кумулятивного приросту інфляції в розмірі 100 %, до розрахунку можна брати й інші якісні показники економічної ситуації у країні, що також могли б вплинути на необхідність перерахунку.

Таким чином, підприємство, що оприлюднює фінансову звітність, зобов'язане її коригувати тільки у разі приросту рівня інфляції, розрахованого кумулятивно (якщо його значення становить 100 % або вище), і за виконання умов, визначених у П(С)БО 22 [86]. Кумулятивний приріст визначається добутком індексів інфляції за період, що складається з трьох останніх років, включаючи звітний. Індекс інфляції визначається та оприлюднюється центральним органом виконавчої влади в галузі статистики - Державною службою статистики.

Основна концепція даного П(С)БО полягає у тому, щоб навести всі показники фінансової звітності у зіставному грошовому вимірнику на дату коригування шляхом застосування коефіцієнта коригування [82]. Коригуються показники річної фінансової звітності, які визначаються за даними записів на рахунках бухгалтерського обліку. Тобто підприємство спочатку, як завжди,

складає річну фінансову звітність на підставі даних реєстрів і рахунків бухгалтерського обліку, а після цього коригуванням її показників за методикою, визначеною П(С)БО 22 «Вплив інфляції», коригує звітність. Датою коригування є дата на яку складається фінансова звітність за рік, в якому кумулятивний приріст інфляції перевищив 100 % (31 грудня звітного року). Результати коригування в реєстрах і на рахунках бухгалтерського обліку не відображаються. Коефіцієнт коригування є показником, отриманим шляхом ділення індексу інфляції на дату балансу (кінець звітного року) та індексу інфляції на дату визнання (переоцінки) відповідної статті звітності.

Для різних видів операцій, показників різних форм фінансової звітності застосовуються неоднакові методики коригування. У табл. 2.3 відображено порядок коригування Звіту про рух грошових коштів.

Таблиця 2.3

Порядок коригування показників Звіту про рух грошових коштів [82; 86].

Форма звітності	Порядок коригування
Звіт про рух грошових коштів (ф.№3)	Скориговані показники розділу I «Рух коштів у результаті операційної діяльності» звіту про рух грошових коштів (крім нарахованих та сплачених відсотків, сплаченого податку на прибуток визначаються згідно з урахуванням відповідних статей скоригованого балансу та скоригованого звіту про фінансові результати. Суми нарахованих та сплачених відсотків, сплаченого податку на прибуток коригуються з використанням індексу інфляції на дату їх визнання. Показники, що відображають рух грошових коштів у результаті інвестиційної та фінансової діяльності, коригуються з використанням індексу інфляції на дату кожної операції, пов'язаної з рухом таких грошових коштів

У примітках (поясненнях) до скоригованої фінансової звітності зазначається: факт коригування показників звітності із застосуванням П(С)БО 22; сума коригування амортизації основних засобів; розрахунок коригування собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг); індекси інфляції на дату коригування та її показники протягом поточного та попереднього звітних періодів, які були використані для коригування фінансової звітності.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ ЗВІТУ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА

3.1. Методика аудиту Звіту про рух грошових коштів

Методику перевірки Звіту про рух грошових коштів можна узагальнити у розрізі наступних етапів[74]:

1. Збір інформації для перевірки показників Звіту про рух коштів. Така інформація міститься у Балансі, Звіті про фінансові результати, Примітках до фінансових звітів, оборотно-сальдовій відомості, а також на окремих рахунках (субрахунках) бухгалтерського обліку (аналітичні дані).

2. Вивчення узгодженості показників Звіту про рух грошових коштів з іншими формами фінансової звітності. Для перевірки взаємної узгодженості показників слід застосовувати таблиці зіставності показників типових форм фінансової звітності, що розробляються управлінням обліку і звітності Міністерства фінансів України. Вони щорічно уточнюються з врахуванням змін, які вносяться у форми звітності.

3. Перевірка правильності визначення руху коштів у результаті операційної діяльності:

- прибутку (збитку) від операційної діяльності до змін у оборотних активах та поточних зобов'язаннях,
- коштів від операційної діяльності;
- чистого руху коштів від операційної діяльності.

На даному етапі перевірки аудитор вивчає:

- аналітичні дані за такими статтями Звіту про фінансові результати: «Інші операційні витрати», «Інші витрати», «Інші операційні доходи», «Інші доходи»;
- аналітичні дані про зміни в складі оборотних активів і поточних зобов'язань ;

- аналітичні дані до бухгалтерських записів. Д-т 641 «Розрахунки за податками» («Розрахунки за податком на прибуток») К-т рахунків коштів;
- аналітичні дані до рахунків, які використані для обліку результатів іншої операційної діяльності та іншу інформацію.

Перевірка правильності визначення руху коштів у результаті інвестиційної діяльності. Для цього аудитор використовує наступну інформацію:

- аналітичні дані про зміни в статтях Балансу «Основні засоби», «Незавершені капітальні інвестиції», «Нематеріальні активи», «Інвестиційна нерухомість», «Довгострокові фінансові інвестиції», «Довгострокова дебіторська заборгованість», «Поточні фінансові інвестиції», «Інша поточна дебіторська заборгованість» (заборгованість за реалізовані фінансові інвестиції і необоротні активи), «Інші необоротні активи», які пов'язані з рухом коштів (з урахуванням прибутку від реалізації фінансових інвестицій і необоротних активів);

- аналітичні дані про рух грошових коштів, які пов'язані із реалізацією інвестиційної нерухомості, необоротних активів, утримуваних для продажу та груп вибуття;

- аналітичні дані до бухгалтерських записів на суму сплачених коштами видатків на поліпшення основних засобів, які віднесені або будуть віднесені на збільшення балансової вартості основних засобів;

5. Перевірка правильності визначення руху коштів у результаті фінансової діяльності.

Тут необхідно проаналізувати зміни у статтях Балансу за розділом «Власний капітал» та у статтях, пов'язаних з фінансовою діяльністю, що наведені у розділах Балансу: «Довгострокові зобов'язання і забезпечення» («Довгострокові кредити банків»), «Поточні зобов'язання і забезпечення» («Короткострокові кредити банків», «Поточна кредиторська заборгованість за

довгостроковими зобов'язаннями», «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками», тощо).

б. Перевірка правильності визначення чистого руху коштів та узгодження інших залишків (залишок коштів на кінець року, наведений у Звіті про рух коштів має дорівнювати сумі залишків коштів та їхніх еквівалентів на кінець звітного періоду, наведених у відповідних рядках трансформованого Балансу).

При проведенні аудиту необхідно проконтролювати наступні основні питання:

- чи правильно віднесений рух коштів до відповідного виду діяльності в залежності від характеру господарської діяльності підприємства;
- чи розподілені між відповідними видами діяльності операції, що включають суми коштів від декількох видів діяльності підприємства. Наприклад, сума, сплачена банку, повинна бути відображена двома позиціями: відсотки – у складі операційної, а погашення позики – у складі фінансової діяльності;
- чи не включені в Звіт про рух коштів негрошові операції (бартерні операції, надходження активів на умовах фінансової оренди, придбання активів шляхом випуску акцій);
- чи не відображені у Звіті про рух коштів внутрішні зміни в складі коштів і їх еквівалентів (наприклад, надходження грошей з банку в касу підприємства);
- чи розкрита необхідна інформація про рух грошових коштів у примітках до фінансової звітності.

Таким чином, методика аудиту Звіту про рух грошових коштів повинна базуватися на обґрунтованій технології, яка б враховувала особливості досліджуваного звіту, та дозволяла неупереджено оцінити повноту і достовірність інформації відображеної у ньому.

3.2. Аналіз динаміки і структури грошових потоків

Від обсягів та швидкості руху грошових коштів, ефективності керування ними безпосередньо залежать платоспроможність і ліквідність підприємства. Грамотне, ефективне управління грошовими потоками, насамперед [32]:

- зменшує потребу підприємства у додатковому залученні грошових коштів в оборот;
- підвищує ефективність використання грошових коштів, сприяє отриманню додаткового прибутку, зростанню рентабельності;
- знижує потребу у зовнішніх джерелах фінансування, що важливо для економічних суб'єктів, які знаходяться на ранніх стадіях розвитку, оскільки у них відсутні можливості їх отримання і такі джерела фінансових ресурсів є доволі дорогими;
- позитивно позначається на взаємовідносинах підприємства із контрагентами (банками, постачальниками, покупцями і ін.)
- вирішує проблему невідповідності між сумою платежів і сумою надходжень в часі, тобто проблему ліквідності підприємства та зміцнення його фінансових позицій.

Оскільки, в динамічних умовах функціонування зростає потреба в об'єктивній інформації, а в управлінні економікою, бізнесом переважають аналітичні методи прийняття рішень, то це вимагає впровадження в практику діяльності підприємств технологій економічного аналізу та сучасних інструментальних засобів. Саме аналіз грошових потоків є важливою складовою процесу управління рухом грошових коштів на підприємстві. Він забезпечує якісну обробку інформації, з метою подальшого використання даних для обґрунтування як тактичних так і стратегічних управлінських рішень пов'язаних із грошовими потоками.

За допомогою аналізу можна встановити причинно-наслідкові зв'язки стосовно збільшення (зменшення) надходження грошових коштів та

збільшення (зменшення) їх витрачання. Вивчення таких зв'язків проводиться протягом тривалого періоду діяльності (за декілька років), короткого (місяць, квартал, рік) і за окремими проектами (запуск самостійної одиниці бізнесу, завершення реконструкції і т. д.). Завдяки аналізу виявляються причини нестачі чи надлишку грошових коштів, визначаються джерела їх надходження та напрями використання з метою моніторингу показників ліквідності та платоспроможності підприємства.

Аналіз грошових потоків проводять по підприємству в цілому, а також у розрізі основних видів господарської діяльності і центрах відповідальності.

Аналіз грошових потоків доцільно розпочати із оцінки залишків грошових коштів підприємства та динаміки чистого руху коштів за ряд часових періодів з метою вивчення тенденцій та закономірностей їх зміни. Необхідні розрахунки слід відобразити у таблиці наступної форми (таблиця 3.2). Для аналізу використано фінансову звітність підприємства за 2016-2017 роки (додатки З, К).

3.3.Оцінка ефективності грошових потоків

Аналітичне дослідження грошових потоків включає також розрахунок та оцінку відповідних відносних показників, за допомогою яких вивчають якість та ефективність використання грошових коштів підприємства. Такими відносними показниками є коефіцієнти.

Суть коефіцієнтного аналізу полягає у визначенні теоретично обґрунтованих критеріїв оцінювання, за якими можливо сформулювати висновки стосовно стану та перспектив діяльності підприємства. Коефіцієнтний аналіз в практиці управління грошовими потоками не набув належного практичного застосування і його методика не достатньо висвітлена в науковій літературі [58,73,104]. Однак, проведення коефіцієнтного аналізу має безумовні переваги, а саме:

- простота використання та інтерпретації;

- доступність інформації для аналізу, яка міститься у фінансовій звітності;
- можливість аналізу різних аспектів діяльності підприємства, його ефективності та фінансового стану;
- використання для прийняття управлінських рішень і проведення аудиту;
- швидке отримання результатів;
- можливість порівняння коефіцієнтів економічного суб'єкта з коефіцієнтами інших підприємства, тобто коефіцієнти є співставними при порівнянні;
- необхідність розрахунку незначної кількості коефіцієнтів для оцінки фінансового стану, результативності роботи підприємства;
- можливість здійснення стратегічного аналізу на підставі розрахованих коефіцієнтів та побудови прогнозних сценаріїв.

Необхідно зазначити, що визначення коефіцієнтів за умови відсутності їх нормативних, обґрунтованих значень або значень за ряд попередніх періодів, з якими можна було б їх порівнювати, має обмежене застосування для обґрунтування управлінських рішень. На обмеженість застосування коефіцієнтного аналізу впливають наступні твердження [39]:

- висновки формулюються на конкретний момент складеної фінансової звітності, відповідно коефіцієнт – це свого роду відправний пункт для ретельного аналізу;
- коефіцієнт не розкриває природи змін у діяльності, а констатує наявність проблем чи переваг, а причини виявляються при поглибленому аналізі;
- деяка складність інтерпретації визначених коефіцієнтів, адже вони, як правило, розраховуються співвідношенням однієї величини до іншої;
- необхідність математичних розрахунків, іноді лише з використанням спеціальних програмних продуктів;
- залежність від якості складеної фінансової звітності, від особливостей ведення підприємством бухгалтерського обліку.

В практиці аналізу грошових потоків виділяють три основні групи коефіцієнтів: коефіцієнти якості грошових потоків підприємства; коефіцієнти результативності використання грошових коштів; коефіцієнти ліквідності та платоспроможності, що розраховуються на базі грошових потоків, відображених у фінансовій звітності підприємства. До групи показників якості грошових потоків суб'єктів господарювання належать такі:

- коефіцієнт фінансування інвестиційної діяльності,
- коефіцієнт внутрішнього (зовнішнього) фінансування інвестиційної діяльності,
- коефіцієнт співвідношення фінансового результату від діяльності та чистого грошового потоку від операційної діяльності,
- коефіцієнт співвідношення амортизаційних витрат та чистого грошового потоку від операційної діяльності).

Група показників результативності використання грошових коштів представлена:

- коефіцієнт ефективності грошового потоку по підприємству, за операційною діяльністю;
- коефіцієнт грошової віддачі доходу за операційною діяльністю;
- коефіцієнт грошової продуктивності фінансового результату від операційної діяльності;
- коефіцієнт грошової віддачі власного капіталу у процесі операційної діяльності;
- коефіцієнт грошової віддачі активів підприємства у процесі операційної діяльності;
- коефіцієнт грошової віддачі інвестиційного капіталу у процесі операційної діяльності.

Відповідно група показників ліквідності та платоспроможності включає:

- коефіцієнт ліквідності грошового потоку;
- коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку;

- коефіцієнт грошового покриття виплат за відсотками;
- коефіцієнт грошового покриття поточних зобов'язань;
- коефіцієнт грошового покриття зобов'язань.
-

3.4. Аналіз збалансованості та синхронізації грошових потоків

Незбалансованість грошових потоків у часі та просторі, асинхронність вхідних та вихідних грошових потоків для більшості вітчизняних економічних суб'єктів є ключовими проблемами управління грошовими коштами. Це пояснюється тим, що на діяльності підприємства негативним чином позначається як надлишковий, так і дефіцитний характер чистого грошового потоку.

При дефіцитному грошовому потоці знижуються ліквідність і рівень платоспроможності підприємства, що призводить до зростання простроченої заборгованості підприємства за кредитами банку, постачальникам, персоналу з оплати праці. При надлишковому грошовому потоці втрачається реальна вартість тимчасово вільних коштів унаслідок інфляції, уповільнюється оборотність капіталу через незадіяність коштів, втрачається частина потенційного доходу у зв'язку з втраченою вигодою від прибуткового розміщення коштів в операційному чи інвестиційному процесі.

У процесі аналітичного дослідження визначають та оцінюють показники синхронності та рівномірності надходження, витрачання грошових коштів. При цьому необхідно зауважити, що інформаційна база для проведення аналізу має включати значний часовий період (декілька років), з деталізацією в розрізі місяців, декад, днів.

Система заходів, спрямованих на синхронізацію та збалансованість негативного та позитивного грошових потоків у короткостроковій та довгостроковій перспективі представлена у таблиці 3.19.

Таблиця 3.19.

Система заходів для оптимізації грошових потоків [93]

Напрямок	<i>Система заходів збалансованості грошових потоків в короткостроковому періоді</i>
Прискорення позитивного грошового потоку	збільшення розмір цінних знижок за оплати готівкою
	введення повної або часткової передоплати
	скорочення строків надання товарного кредиту покупцям
	прискорення інкасації дебіторської заборгованості (факторинг, форфейтинг, вексельний обіг)
	прискорення інкасації платіжних документів покупців (своєчасне оформлення розрахункових документів, скорочення циклу банківського обороту і т.п.)
Сповільнення негативного грошового потоку	використання механізму флуота для сповільнення інкасації власних платіжних документів
	збільшення термінів надання товарного кредиту підприємству
	продлонгація фінансових кредитів
	використання орендованих основних засобів замість їх придбання у власність
Напрямок	<i>Система заходів збалансованості грошових потоків в довгостроковому періоді</i>
Прискорення позитивного грошового потоку	додаткова емісія акцій
	залучення довгострокових кредитів і позик
	продаж певного обсягу фінансових інструментів та інших активів
	здійснення ефективної цінової політики
	використання методів прискореної амортизації основних засобів
Сповільнення негативного грошового потоку	зниження постійних і змінних витрат
	скорочення обсягу фінансового і капітального інвестування

Пришвидшити надходження грошових коштів у короткостроковому періоді можна наступним чином:

- а) збільшення розміру цінних знижок споживачам за умови оплати продукції готівкою;
- б) забезпечення часткової чи повної передоплати за продукцію, що користується значним попитом на ринку;
- в) скорочення термінів надання товарного (комерційного) кредиту споживачам;
- г) прискорення терміну погашення дебіторської заборгованості;
- д) використання в практиці розрахунків сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості, а саме, векселів, факторингу, форфейтингу;

ж) прискорення інкасації платіжних документів покупців продукції (часу їх перебування у дорозі, процесу реєстрації, зарахування грошей на розрахунковий рахунок та ін.).

Сповільнити витрачання грошових коштів у короткостроковому періоді можна шляхом:

а) максимізації флоута, як інструмента управління залишком грошових коштів підприємства для сповільнення інкасації платіжних документів;

б) збільшення терміну надання постачальниками (за їх згодою) товарного (комерційного) кредиту підприємству;

в) оренди (лізингу) необхідних підприємству довгострокових активів, замість їх придбання;

г) реструктуризації портфелю отриманих фінансових кредитів, а саме переведенням короткострокових їх видів у довгострокові.

У довгостроковому періоді збільшити обсяг позитивного грошового потоку можна за рахунок:

а) залучення стратегічних інвесторів для збільшення власних фінансових ресурсів;

б) додаткового випуску акцій;

в) надходження довгострокових фінансових запозичень;

г) часткового або повного продажу фінансових інструментів;

д) реалізації (або надання в оренду) непотрібних основних засобів.

Знизити обсяг негативного грошового потоку в довгостроковому періоді можна за рахунок наступних кроків:

а) зменшення обсягу та складу реальних інвестиційних проектів;

б) відмови повної або часткової від вкладень у фінансові об'єкти інвестування;

в) посилення вимог до економії постійних витрат підприємства.

Таким чином оптимізації грошового потоку вимагає системного підходу з визначенням цілей, завдань та особливостей руху грошових коштів суб'єктів господарювання, а також врахуванням критеріїв оцінки ефективності такої

оптимізації, що дозволить забезпечити бездефіцитність чистого грошового потоку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Panasyuk V., Sachenko S., Golyash I. The performance audit of a corporate website as a tool for its internet marketing strategy // «EUREKA: Social and Humanities». – 2017. – С. 57-66
2. Адамик Б.П. Банківські електронні послуги: Навчальний посібник. – Тернопіль: Карт-Бланш, 2005. – 94 с.
3. Адамик Б.П. Особливості інституційної організації державного регулювання діяльності банків в Україні / Б.П. Адамик // Економічний аналіз. Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу ТНЕУ. – 2013. – Том 14. № 2. – С. 6-11.
4. Адамик Б.П. Трансформація парадигми державного регулювання банківської діяльності в умовах фінансової кризи / Б.П. Адамик // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – № 1. – С. 7-18.
5. Адамик О.В. Використання інструментів технологій OLTP та OLAP для обліку й аналізу виконання кошторису бюджетних установ // Наука молода: зб. наук. праць. молод. вчених Терноп. нац. екон. ун-ту. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – № 23. – С. 120-129
6. Адамик О.В. Інструменти „хмарних обчислень” як фактор удосконалення обліку в бюджетних установах // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – 2015. – 19 (№2). – С. 179-184
7. Адамик, О. В. Бази і сховища даних – інформаційний фундамент бухгалтерського обліку та аналізу // Економічні, управлінські, правові та інформаційно-технічні проблеми діяльності підприємств: колективна монографія/ за заг. ред. Л. М. Савчук, М. Фіц.–Дніпро: Герда, 2016.–528 с. ISBN 978-617-7097-58-6. – С. 330-341
8. Атамас П. Методические подходы к анализу денежных потоков по материалам отчета о движении денежных средств/ П.Атамас, А.Атамас // Бухгалтерский учет и аудит. 2013. – № 5. С. 13-19.
9. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб.

[для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: ЦУЛ, 2009. – 328 с.

10. Балабанов И. Т. Деньги и финансовые институты / И.Т.Балабанов, Н.А.Савинская – СПб. : Питер, 2002. – 224 с. – (Серия «Краткий курс. Экономика»).

11. Біндасова Ю.О. Теоретичні аспекти формування системи управління грошовими потоками підприємства / Ю.О.Біндасова // Коммунальное хозяйство городов: науч.-техн. сборник. Харьков, 2007. № 77. – С. 388-394.

12. Бланк И. А. Концептуальные основы финансового менеджмента / И.А.Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 448 с. (Энциклопедия финансового менеджера; вып. 1).

13. Бланк И.А. Управление денежными потоками / И.А.Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. –736 с. (Серия «Библиотека финансового менеджера»; вып. 8).

14. Бланк И.А. Управление денежными потоками. 2-е изд., перераб. и доп./ И.А.Бланк. – К.: Ника-Центр, 2007. –752 с.

15. Бланк И.А. Финансовая стратегия предприятия/ И.А.Бланк. – К.: Ника-Центр, 2006. –520 с.

16. Буряк П.Ю. Фінанси: підручник/ П.Ю. Буряк, С.Д.Смолінська НБ.Татарин. – К.: Хай-Тек Прес, 2010. –392 с.

17. Бутинець Ф.Ф. Аудит: підручник.- 2-е вид., перероб. та доп. Житомир: ПП «Рута», 2006. – 512 с.

18. Ван Хорн, Дж. К. Основы управления финансами) : пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.

19. Варавка В. В. Облік, контроль і аналіз руху грошових коштів підприємства: методика і організація: автореф. дис... канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» /Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. Київ, 2009. – 23 с.

20. Васильченко З.М. Теоретичні основи управління грошовими

потоками банку/ З.М. Васильченко, Д.В.Пірог // Економіка. Проблеми економічного становлення. 2010. –№ 1.– С. 44-48.

21. Венгер В.В. Фінанси: навч. посіб. / В.В.Венгер. – К.: ЦУЛ, 2009. - 423 с.

22. Височан О.С. Наукові підходи до визначення понять «гроші» та «грошові кошти» / О.С.Височан// Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Серія: економіка. – 2005. – №18. – С.27–33.

23. Височіна Л.В. Теоретичні засади управління грошовими активами підприємства/ Л.В.Височіна // Вісник НТУ «ХП». – 2014. – № 65 (1107). –С. 79-87.

24. Вітлінський В.В. Моделювання економіки: навч. посіб./ В.В.Вітлінський. – К.: КНЕУ, 2003. – 408 с.

25. Власюк Т.М. Методичні підходи до аналізу грошових потоків підприємства/ Т.М.Власюк, О.М.Волинець, Н.І.Новіцька// Вісник КНУТД. 2014. – № 3. С. – 36-46.

26. Вовк В.Я. Концептуальні засади організації стратегічного управління конкурентоспроможністю банку) В.Я.Вовк // Бізнес Інформ, 2012. – № 9. – С. 237-240.

27. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі : практичний посібник/ С.Ф.Голов, В.М.Костюченко. – К. : Лібра, 2001. – 840 с.

28. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV зі змінами і допов./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

29. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз: навч. посіб. / Б.Є.Грабовецький. – К.: ЦУЛ, 2009. – 256 с.

30. Грабчук О.М. Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах невизначеності/ О.М.Грабчук, К.С.Тимошенко// Вісник Академії митної справи. Серія: Економіка, 2014. – № 2 (52). – С. 36-42.

31. Гриліцька А.В. Облік, аудит і аналіз грошових коштів: управлінський аспект: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.04«Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2009. – 23 с.
32. Грузинов В. П. Экономика предприятия (предпринимательская) : 2-е изд. пер. и доп. / В. П. Грузинов. – М. : Юнити-Дана, 2003. – 795 с.
33. Демківський А.В. Гроші та кредит: навч. посіб. / А.В.Демківський. – К.: Дакор, 2007. – 528 с.
34. Директива 2009/110/ЕС Європейського Парламенту та Ради щодо започаткування та здійснення діяльності установами - емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a18
35. Економічний аналіз / за ред. Ф. Ф. Бутинця. Житомир: Рута, 2003.– 680 с.
36. Євчук Л.А. Роль управління грошовими потоками в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства/ Л.А.Євчук //Актуальні проблеми економіки. – 2015. № 8(170). – С. 159-164.
37. Єрешко Ю. О. Моделі оптимізації грошових потоків підприємства/ Ю.О.Єрешко [Електронний ресурс] // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», 2013. – № 10. – С. 197-205. Режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2013_10_34.
38. Єрешко Ю.О. Сутність і структура механізму управління грошовими потоками підприємства/ Ю.О.Єрешко // Економічний вісник НТУУ «КПІ»: зб. наук. Праць, 2011. – № 8. С. – 20-25.
39. Завора Т.М. Теоретичні основи аналізу та оптимізації грошових потоків підприємства / Т.М.Завора, О.С.Берест// Економіка і регіон, 2014. – № 4 (47). – С. 74-79.
40. Загородна О.М. Оперативне управління грошовими потоками підприємства/ О.М.Загородна, В.М.Серединська // Економічний аналіз: зб. наук. праць; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо

– поліграф. центр ТНЕУ «Економічна думка», 2012. – Вип. 10. – Частина 4. – 446 с.

41. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г.Загородній, Г.Л.Вознюк, Т.С. Смовженко. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 587 с.

42. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. № 679-XIV зі змінами і допов./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>

43. Закон України України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999р. зі змінам і допов. № 996-XIV / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: .
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

44. Заповнення Звіту про рух грошових коштів / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.buhoblik.org.ua/uchet/buhgalterskaya-otchetnost/2252-zapovnennya-zvitu-pro-rukh-groshovikh-koshtiv.html>

45. Калетнік Г.М. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Г.М.Калетнік, В.М. Ціхановська. Київ: Хай-Тек Прес, 2010. 320 с.

46. Кальна Т.А. Прийоми фінансового аналізу: переваги та недоліки Т.А.Кальна // Економічний аналіз, 2014. – Т. 15. – № 2. – С. 13-18.

47. Карпенко Л. М. Методи оптимізації та моделі управління грошовими потоками на підприємстві/ Л.М.Карпенко [Електронний ресурс]// Вісник соціально-економічних досліджень, 2014. – Вип. 1. – С. 201-210. – Режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2014_1_33.

48. Ковалев В. В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / В.В.Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 432 с.

49. Коваленко (Піскунова) Н. Управління грошовими потоками українських підприємств у сучасних умовах господарювання/ Н. Коваленко (Піскунова)// Економічний аналіз: зб. наук. праць. – Тернопіль: Видавництво ТНЕУ «Економічна думка», 2011. – Вип. 8.– Ч. 2.– С. 200-203.

50. Коваленко (Піскунова) Н.О. Теоретичні основи визначення

категорії «Грошові потоки»)/ Н. Коваленко (Піскунова)// Сборник научных трудов по материалам международной научно-практической конференции «Современные направления теоретических и прикладных исследований 2011» (г. Одесса, 15- 28 марта 2011 г.). Одесса: Черноморье, 2011. – Том 12. - Экономика. – С. 15-17.

51. Ковальчук Г.В. Управління грошовими потоками торговельного підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.07.05 «Економіка торгівлі та послуг» / Київський нац. торговельно-економічний ун-т. Київ, 2001. – 286 с.

52. Козлюк А.М. Про розмежування понять «фінансовий» та «грошовий» потоки / А.М.Козлюк // Актуальні проблеми економіки, 2003. – № 6 (24). – С. 17-20.

53. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы: учеб. пособие /Б.Коласс; пер. с франц.; под ред. проф. Я.В. Соколова. Москва: Финансы; ЮНИТИ, 1997. – 576 с.

54. Колодізев О.М., Колесніченко В.Ф. Гроші і кредит: підручник / О.М.Колодізев , В.Ф. Колесніченко. Харківський нац. екон. ун-т. – К.: Знання, 2010. –615 с.

55. Корягін М. В. Класифікація грошових коштів/ М.В.Корягін, О.С.Височан // Матеріали IV-ой Международной научной конференции «Развитие бухгалтерского учета и контроля в контексте европейской интеграции». – Житомир-Краматорск (19-20 мая 2015 г.). – С.146–152.

56. Котлова Л.М., Коваленко Н.О. Управління грошовими потоками у сучасних умовах господарювання/ Л.М.Котлова //Materialy VII Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Naukowa mysl informacyjnej powieki – 2011». Vol. 2: Ekonomiczne nauki. Przemysl: Nauka I studia – 112, 2011. С. 26-30.

57. Кошельок Г.В. Інформаційне забезпечення аналізу грошових потоків підприємства/ Г.В. Кошельок // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. Одеса: ОДЕУ, 2014. – № 3 (54). – С. 232-239.

58. Кравченко А.В. Планування та прогнозування як основні складові процесу управління грошовими потоками на підприємстві/ А.В. Кравченко // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. – Київ: НДЕІ, 2013. – № 7 (146). – С. 64-69.
59. Крамаренко Г. А. Фінансовий менеджмент / Г.А. Крамаренко, О. Е. Чорна. Київ: ЦУЛ, 2006. – 520 с.
60. Крупка Я. Д. Фінансовий облік: підручник/ Я.Д. Крупка, З.В. Задорожний [та ін.].– Тернопіль:ТНЕУ, 2017. – 451с.
61. Кузмінська А. Е. Аналіз інформаційного навантаження звіту про рух грошових коштів підприємств/ А. Е Кузмінська // Науковий вісник Херсонського державного університету, 2016. –Випуск 17. –Частина 2. –С.143-146.
62. Куліш Г.П. Напрями збільшення вхідних грошових потоків інвестиційної компанії / Г.П.Куліш, С.І. Джус // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць. – Київ, 2013 – № 4. С. 83-95.
63. Куратник П. Рух грошових коштів: складання звіту та аналіз/П.Куратник // Справочник економіста, 2010. – № 6 (78). – С. 60-67.
64. Литвинчук Т.В. Грошові потоки в системі управління підприємством/ Т.В. Литвинчук //Вісник Хмельницького національного університету, 2014. –№ 6. – С.86-90.
65. Лігоненко Л.О.Управління грошовими потоками: навч. посіб./ Л.О. Лігоненко, Г.В.Ситник. –К.: КНТЕУ, 2005. – 254 с.
66. Мазараки А.А., Ильин В.В. Философия денег: монографія / А.А.Мазараки, В.В. Ильин. – К.: КНТЕУ, 2004. – 719 с.
67. Макконнелл К.Р. Экономикс. Принципы, проблемы и политика: учебник: в 2 т. / К.Р. Макконнелл, С.Л Брю; пер. с англ. Н.Н. Барышникова [и др.]. Москва: Инфра-М, 2003.– Т. 1. – 485 с.
68. Маркетинг: толковый терминологический словарь-справочник. – Москва : СП «Инфоконт», 2011. – 224 с.

69. Маркіна І. А. Менеджмент підприємства / І.А.Маркіна. – К.: Вища школа, 2005. – 244 с.
70. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Наказ Міністерства економіки і торгівлі від 26.10.2010 № 1361. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME06025.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME06025.html).
71. Міжнародні стандарти фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua>.
72. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : підручник / Є. В. Мних; Київський національний торговельно-економічний ун-т. К., 2008. – 513 с.
73. Нагайчук В.В. Управління грошовими потоками підприємства / В.В.Нагайчук // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. Одеса: ОДЕУ, 2014. – № 1 (52). – С. 245-249.
74. Некрасенко Л.А. Напрями удосконалення управління грошовими потоками суб'єктів господарювання/ Л.А.Некрасенко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії: Економічні науки. Полтава: ПДАА, 2011. – Вип. 2, т. 3. – С. 118-122.
75. Нікбахт Е. Фінанси. / Е.Нікбахт, А.Гроппеллі. – К.: Основи, 1993. – 383 с.
76. Олійник О.О. Грошові потоки в аграрній сфері економіки: науково-організаційні основи формування і розвитку: монографія) / О.О.Олійник, Т.І.Олійник . Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2011. – 226 с.
77. Онищенко О. В. Облік та оцінка фінансових інвестицій в сучасних умовах на підприємствах України / О. В. Онищенко // Регіональні перспективи. – 2002. – №1(20). – С.127–129.
78. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: навч.-метод. посіб./ О.В. Павловська, Н.М.Притуляк, Н.Ю.Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2002. – 388 с.

79. Панасюк В.М., Ковальчук Є.К. Бухгалтерський облік як інформаційна система управління // Економічний аналіз. – 2010. – С. 77-80
80. Панасюк В.М., Ковальчук Є.К., Бобрівець С.В. Податковий облік: організація, нормативне забезпечення, податкові розрахунки, звітність. – Тернопіль : Астон, 2003. – 360 с.
81. Пелехатий А. О. Теоретичні основи управління грошовими потоками на підприємстві/ А.О.Пелехатий // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. праць / НАН України, ДУ «Ін-т регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАНУ», Львів, 2014. – Вип. 4 (110). – С. 357-364.
82. Перейминовк Т. А. Аудит звіту підприємства про рух грошових коштів: теорія, методика, організація: автореф. дис ... канд. екон. наук: 08.00.09 / Т. А. Перейминовк . – Київ , 2010 . – 21 с.
83. Перловська Н.В. Обґрунтування критерію ефективності управління грошовими потоками підприємства/ Н.В.Перловська // Вісник Хмельницького національного університету. 2011. – № 2. Т. 2. – С. 167-170.
84. Пірог Д.В. Місце комплексного управління грошовими потоками в системі банківського менеджменту Д.В.Пірог // Інвестиції: практика та досвід. 2011. – № 11. – С. 59-62.
85. Піскунова Н.О. Кількісна характеристика змінності грошових потоків підприємств України/ Н.О. Піскунова //Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр ТНЕУ «Економічна думка», 2016. – Т. 23.№ 2. – С. 146-153.
86. Піскунова Н.О. Оптимізація грошових потоків суб'єктів господарювання// Н.О. Піскунова // Європейська інтеграція: історичний досвід та економічні перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 3-4 березня 2017 р.). Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2017. – С. 200-202.
87. Піскунова Н.О. Підходи до визначення категорії «Грошові потоки»/ Н.О. Піскунова // Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку: зб. тез доповідей V Міжнар.

наук.- практ. конф. (м. Тернопіль, 29 вересня – 1 жовтня 2011 р.). Тернопіль: СМП «ТАЙП», 2011.– С. 274-276.

88. Піскунова Н.О. Удосконалення науково-методичного обґрунтування аналізу грошових потоків підприємств»/ Н.О. Піскунова // Економічний аналіз:зб.наук.праць. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр ТНЕУ «Економічна думка», 2016. – Т. 25. № 2. – С. 122-131.

89. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств/ А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2008. – 552 с.

90. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22 «Вплив інфляції» із змінами і доповненнями / [Електронний ресурс].– Режим доступу :http://vobu.ua/ukr/documents/item/nakaz-ministerstva-finansiv-ukrajini-vid-28-lyutogo-2002-r-147?app_id=23

91. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» із змінами і доповненнями / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://byhgalter.com/psbo-6-vipravlennya-pomilok-i-zmini-u-finansovix-zvitax/>

92. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку [Кіндзерський Ю.В., Якубовський М.М., Галиця І.О. та ін.] / НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2009. – 928 с.

93. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку. Наказ Мінфіну України. від 17.02.2017 № 241 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/ukrajini-minfin/nakaz-vid-17022017-241-pro-zatverdjennya-zmin-2017-48145.html>

94. Про затвердження Методичних рекомендацій з перевірки порівнянності показників фінансової звітності. Наказ Міністерства фінансів України від 11.04.03 №476/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?art_id=382859&cat_id=293536

95. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності. Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013

№433/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?art_id=382859&cat_id=293536

96. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р.№ 73/ [Електронний ресурс].– Режим доступу: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

97. Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. № 1440 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-п> .

98. Про затвердження Національного стандарту № 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів . Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2006р.№ 1655 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1655-2006-п>

99. Рогатенюк Э.В. Денежные потоки предприятия: сущность и виды / Э.В. Рогатенюк , Э.Р Сеит-Аблаева // Экономика Крыма. – 2013. № 2(43). – С. 158-164.

100. Саченко С.І., Будник Л.А. Внутрішній контроль як засіб підвищення економічної безпеки бізнесу // Галицький економічний вісник. – 2011. – С. 191-194

101. Селіверстова Л.С. Управління грошовими потоками підприємства/ Л.С. Селіверстова// Економіка та держава. – 2015.– № 9. – С. 20-22.

102. Семенова С.М. Управління грошовими потоками на підприємствах водного транспорту: обліково-аналітичний аспект: монографія/ С.М. Семенова, О.М. Шпирко. – К.: ЦУЛ, 2016. – 252 с.

103. Серединська В.М. Економічний аналіз: навч. посібник/ В.М. Серединська, О.М.Загородна, Р.В.Федорович; за ред. проф. Р.В.Федоровича – Тернопіль: Видавництво Астон, 2010. – 416 с.

104. Соловей Н.В. Управління фінансовими ресурсами страховика/

Н.В.Соловей// Економіка, фінанси, право. – 2010. – № 12. – С. 24-27.

105. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник / В. В. Сопко, В.П. Завгородній. – К. : КНЕУ, 2004. – 412 с.

106. Сорокина Е.М. Анализ денежных потоков предприятия: теория и практика в условиях реформирования российской экономики) /Е.М.Сорокина. – Москва: Финансы и статистика, 2003. – 176 с.

107. Спільник І.В. Економічний аналіз: навч.-метод. комплекс дисципліни (для студентів економічних спеціальностей / І.В. Спільник, О.М. Загородна – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – 432 с.

108. Старостенко Г.Г. Фінансовий аналіз/ Г.Г. Старостенко, Н.В. Мірко.– К.: ЦУЛ, 2006. – 224 с.

109. Танклевська Н. С. Теоретико-методологічні засади політики управління грошовими потоками суб'єктів господарювання/ Н.С. Танклевська // Управління розвитком, 2016. – № 4. – С. 156-159.

110. Терехин В.И. Эффективность моделирования денежных средств на российских предприятиях/ В.И. Терехин, Н.А Подгорнова // Управление финансами предприятия, 2011. – № 2. – С. 23-31.

111. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб./ О.О.Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.

112. Теслюк В.М. Складання звіту про рух грошових коштів / В.М. Теслюк, А.В. Дегтяренко // Вісник Сумського НАУ. Серія «Фінанси і кредит». – 2011. – № 1 (30). – С. 127–131.

113. Томчук В.В. Моделювання як інструмент контролю грошових потоків сільськогосподарських підприємств / В.В.Томчук// Финансы, учет, банки, 2016. – № 1(21). – С. 187-195.

114. Тридід О.М. Методичний підхід до оцінювання ефективності управління грошовими потоками підприємства/ О.М. Тридід, К.В. Орехова.// Наука й економіка. – 2009. – № 4 (16). Т.1. – С.147-154.

115. Тянь Р.Б. Структурний аналіз грошових потоків із метою

підвищення надійності їх прогнозування / Р.Б.Тян, О.В.Лисенко// Фінанси України, 2012. – № 5. – С. 110-120.

116. Финансовый бизнес-план: учеб. пособие / под ред. В.М. Попова. Москва: Финансы и статистика, 2000. – 480 с.

117. Фінанси в трансформаційній економіці України: навч. посіб. – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – 614 с.

118. Фінанси: навч. посіб. / В.С. Загорський, О.Д. Вовчак, І.Г. Благун, І.Р. Чуй. – К.: Знання, 2006. – 247 с.

119. Фінанси: навч. посіб. / О.П. Близнюк, Л.І. Лачкова, В.І. Оспіщев та ін.; за ред. В.І. Оспіщева. – К.: Зання, 2006.– 415 с.

120. Фінанси: підручник / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.

121. Фінансове планування і управління на підприємствах: навч. посіб. / Семенов Г.А., Бугай В.З., Семенов А.Г., Бугай А.В. – К.: ЦУЛ, 2007. – 432 с.

122. Финансовый менеджмент : підручник / В.П. Мартиненко, Н.І.Климаш, К.В. Багацька, І.В. Дем'яненко та ін.; за заг. ред. Т.А. Говорушко. - Львів: «Магнолія 2006», 2014. – 344 с.

123. Финансовый менеджмент: навч. посіб. / Момот Т.В., Безугла В.О., Тараруєв Ю.О., Кадничанський М.В., Чалий І.Г.; за ред. Момот Т.В. – К.: ЦУЛ, 2011. – 712 с.

124. Харченко В.А. Система управління грошовими потоками підприємства/ В.А.Харченко // Вісник економічної науки України, 2011. – №1. – С. 161-164.

125. Хома І. Б. Моделювання систем ефективного управління фінансовими потоками на підприємстві/ І.Б.Хома, Ю.В. Андрухів// Вісник Національного університету «Львівська політехніка», 2011. – № 704: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 24-29.

126. Хома І.Б. Фінансове моделювання управління грошовими

потоками в економіці України на прикладі ПАТ «Львівхім»/ І.Б.Хома, О.І.Кріп // Науковий вісник НЛТУ України, 2011. – № 21.10. – С. 335-343.

127. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник) Ю.С.Цал-Цалко. –К.: ЦУЛ, 2008. – 566 с.

128. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV зі змінами і допов. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

129. Циган Р.М. Удосконалення класифікації грошових потоків з урахуванням сучасних умов господарювання/ Р.М.Циган // Актуальні проблеми економіки, 2010. – № 4 (106). – С. 150-155.

130. Шпирко О.М. Методичний підхід до вибору стратегії управління грошовими потоками підприємств водного транспорту/ О.М. Шпирко, С.М.Семенова // Проблеми економіки, 2013. – № 2. – С. 181–189.

131. Шубіна С.В. Проблематика заповнення звіту про рух грошових коштів та шляхи її вирішення / С.В. Шубіна, А.Ю.Босих // Молодий вчений. – 2014. – № 4 . – С. 142–145.

132. Ясишена В.В. Грошові потоки підприємств швейної промисловості: облік, аналіз і аудит: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)». Тернопіль : ТНЕУ, 2011. – 280 с.

